

YABANCI DİL ÖĞRENİMİ¹

Yrd. Doç. Dr. Mehmet YOLCU
İnönü Ün. İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

“Bir yabancı dili bilmeyen, kendi dilini de tam olarak bilemez.”

Goethe

Sadece meraklı olanlar öğrenir ve yalnız azimli olanlar öğrenmenin önündeki engellerin üstesinden gelebilir. “Merak katsayısı, beni daima, zekâ katsayısından daha fazla heyecanlandırmıştır”. Eugene S. Wilson

G İ R İ Ş: Bazı Temel Kavramlar ve Tanımlamalar

Yabancı Dil: Dilbilim alanında yapılan incelemeler, **yabancı dil kavramının** ne zaman ortaya çıktığını henüz ortaya koyabilmiş değildir. Bir dilin toplumda yaygınlık kazanması ya da zamanla kaybolup gitmesi kültürel, coğrafi ve siyasi şartlara bağlıdır.² Bununla beraber, tarihte farklı dillerin ortaya çıkışından sonra birbiriyle herhangi bir açıdan temas halinde bulunan topluluklarının kültürel, coğrafi ya siyasi saiklerle birbirlerinin dillerini öğrendikleri tahmin edilebilir.³ Yazının daha sonra ortaya çıktığı tezi⁴ kabul edilir ya da şimdiye kadar henüz yazıya geçmemiş dillerin bulunduğu gerçeğinden yola çıkılırsa, yabancı dil öğrenimi veya öğretiminin de başlangıçta **yalnız sözlü** olarak gerçekleştiği söylenebilir. Daha sonra bu tabii ve düzensiz öğrenme, eğitim-öğretimin gelişmesi ve araç-gereç yönünden zenginleşmesi neticesinde yazılı ve disiplinli hale gelmiştir.

Öğrenim: Tahsil. Herhangi bir meslek, sanat veya iş için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkların elde edilmesi amacıyla yapılan çalışmadır.⁵ Öğrenim, bir nevi

¹ Bu Çalışma, 2002-03-12 tarihinde İnönü Üniversitesi Darende İlahiyat Fakültesi’nde “Seminer” olarak verilmiştir.

² Bkz. Nasıruddin el-Esed, *Mesâdiru’s-Şi’ri’l-Câhili*, Mısır, 1956, s, 23 vdd.

³ Tahsin Banguoğlu, *Türk Grameri*, Ankara 1959, s, 11; Sami Ali Dilemre, *Genel Dil Bilgisi/İkinci Kitap*, Ankara 1942, s, 35; yorum için bkz. Foucault, *Kelimeler ve Şeyler*, çev. M Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara 1994, s. 67-70

⁴ Norbert Wiener, *Sibernetik ve Toplum*, İstanbul 1975, s, 122; Osman Öztürk, *Arapça ve Diğer Lisanlar*, İstanbul 1990, s, 46-47.

⁵ Hasan Eren ve diğerleri, *Türkçe Sözlük*, Yeni Baskı, TDK Yay. Ankara 1988, II, 1131.

öğrenmeler dizisidir. Öğrenci veya bir kimsenin herhangi bir konuyu kendi kendine belli bir amaçla planlı, istemli ve metotlu olarak öğrenmesidir. En faydalı veya etkili öğrenme şeklidir. Çünkü burada ferdi zorlayan bir şey yoktur. Fert isteklidir, ilgi kendiliğindedir. Faaliyetin içinde öğrencinin verimli bir aktifliği vardır. Öğrenci merkez, diğer unsurlar onun etrafında, faaliyetleri kolaylaştıracak şekilde organize edilir.⁶

Öğretim: Tedris, tedrisat, ta'lim. Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi.⁷ Öğretme faaliyetinin önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak yapıldığı yerler okullardır. Okullarda yapılan öğretme faaliyetine öğretim adı verilmektedir. Başka bir açıdan; öğretim: bir öğretiler, öğrenmeye dönük faaliyetler manzumesi veya kurumsallaşmış öğretiler topluluğudur. Buna göre öğretimi, okullarda gerçekleştirilen öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin bileşkesi⁸ diye tanımlamak mümkün gözükmemektedir.

Yabancı dil öğrenme meselesini söz konusu edildiğinde her zaman bu iki temel kavram karşımıza çıkmaktadır. Bunların birincisi olan **öğrenim** daha çok, kişiseldir. İnsanın kendi çaba ve gayretlerinin sonucunda oluşan birikimi ifade eder. İkincisi buna göre biraz daha karmaşık ve bir sosyal nitelik taşıyan **öğretim** ise, daha çok bir organize işidir. Plan, hedef ve amaçları daha genel olan, kişileri değil, toplumu ilgilendiren bir meseleyi dile getirir. Bu nedenle daha çaplı sorunları vardır ve daha büyük emekler verilmesiyle ancak düzene girer. Benim burada size anlatmak istediğim konu kısmen öğretimi ilgilendiren bir nitelik taşısa da, daha çok birincisi ile ilgili olacaktır.

Öğrenme Saiki: Saik kavramı, etken, faktör ya da amil gibi kelimelerden biriyle karşılanabilir. Yabancı dil öğrenme saiki, onu öğrenmeye yol açan temel gereksinimleri, başlıca eğilimleri ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde teknoloji çok hızlı bir şekilde ilerlemekte ve globalleştiği söylenen dünyada kitle iletişim araçları büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle artık sadece bir yabancı dili değil, en azından birkaç yabancı dili bilmek gerekmektedir.⁹ Çünkü: artık

⁶ Savaş Büyükkaragöz-Cuma Çivi, *Genel Öğretim Metotları*, 7. baskı, Öz Eğitim, İstanbul 1997, s. 33.

⁷ Age. II, 1131.

⁸ Savaş Büyükkaragöz-Cuma Çivi, *Genel Öğretim Metotları*, s. 30.

⁹ Bkz. Fethi İdman, *Gündem*, 26 Mart 2000 Ankara, s. 88.

üniversiteyi başarılı bir şekilde bitirmek, burada alınan eğitim açısından, çok iyi bir bilgi birikimine sahip olmak bile bütün cazibesini yitirmiş durumdadır. Ne var ki, yabancı dil eğitimi, sabır isteyen ve pek çok zorlukları olan bir eğitimidir.¹⁰ Dünyanın en iyi dil okuluna gitmek, çok yetenekli özel öğretmenlerden ders almak bile, eğer bu işi öğrenmek için gereken sabır, kararlılık ve çaba gösterilmezse, herhangi bir yabancı dilin öğrenilmesini sağlayamaz. Bu bir gerçektir. Ama bunun karşısında bir gerçek daha vardır ki onu da şöylece özetlemek mümkündür: Çağımızda, devlet adamları, bürokratlar, bilim adamları, entelektüel çevreler, ekonomistler, akademisyenler, doktorlar, hukukçular, medya mensuplarının büyük bir kesimi, şirket işletmecileri, pazarlamacılar vs gibi her ülke toplumunun artık vazgeçilmez siyasal, kültürel ve ekonomik erk sahipleri, en azından kendi alanlarıyla ilgili bilimsel, teknolojik ve kültürel gelişmeleri izlemek, global anlamda dünyada olup-biten gelişmeleri zamanında fark etmek ve şartların gereğini yaparak saygınlıklarını korumak için çok açık bir şekilde yabancı dillere gereksinim duymaktadırlar.

Günümüzde bir veya birkaç yabancı dil bilmek hayatın çeşitli alanlarında neredeyse olmazsa olmaz kuralı haline gelmiş durumdadır. Dünyanın her tarafında milyonlarca insan bir yabancı dil öğrenmek uğruna çok büyük oranda maddi güç, enerji ve vakit harcamakta. Yabancı dil öğrenmek uğruna gösterilen bu büyük çabalara rağmen, büyük oranda, alınan netice tatmin edici olmaktan uzak olup, harcanan çaba, enerji ve zamanın boşa gittiği müşahede edilmektedir. Bunun pek tabii ki, en başta kullanılan öğretim metodunun hatalı veya eksik olması gibi birçok sebebi vardır.¹¹

Her şeyden önce dil konusu **dikkatimizi çekmelidir**: Tarihte kalan veya sadece küçük ve zayıf bir insan topluluğu tarafından kullanılan bir yabancı dilin de kendine göre cazip yönleri olabilir ve gerçekten de vardır; ama kültürel ya da popüler değeri olup da dünyanın her tarafında yaygın halde konuşulan bir yabancı dil, hiç kuşkusuz, onu öğrenmeyi düşünenlerin gözünde daha fazla dikkate değer bir konuma sahiptir. Gerçi artık bir şeyin ya da olayın dikkatimizi çekebilmesi için, çoğu zaman, bizim huyumuz ya da karakterimiz veya tutkularımızla, bunlar da olmazsa içinde

¹⁰ Bkz. Gülsün Sağlamer, *Gündem*, s.155

¹¹ Valeri R. Bıkçentayev, “Çok Erken Yaşlarda Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi”, üniversite-toplum.org/ *Üniversite ve Toplum Dergisi*, Eylül 2001, Cilt 1, Sayı 2, s, 10

yaşadığımız durumla, kısacası: ihtiyaçlarımızla yakından hatta doğrudan bağıntılarının olması gerekmektedir.¹² Bu bağlamda her insanın, normal şartlarda bir ya da iki yabancı dile her zaman ihtiyacı vardır; ama insanlar bunu her zaman değil, ancak çok sıkıştıkları sıralarda hissederler.

Yabancı Dil Kulübü: İnsanların yabancı dil öğrenmek amacıyla uğramaları, dil öğrenmek için gereken bütün araç-gereçleri bir arada bulabilmeleri ve yabancı kişilerle tanışmaları, burada canlı olarak hedef dili ana dili olarak kullanan kişilerle yüz yüze pratik yapmaları amacıyla açılan kulüplerdir. Burada değişik programların hazırlanır, Video, TV ve basını rahat bir ortamda izlenir, dil öğrenim tekniklerinin özlü biçimde kavratılmasına yönelik konferanslar dinlenir, dil öğrenirken karşılaşılan sorunlar dile getirilir ve bunlara sağlıklı çözümler bulabilmek için tartışma ve tenkitler yapılır.

Bir Fıkra ve Yabancı dil öğrenimine ilişkin yorumu:

İki dil bilen bir insan, aslında iki insandır. Üç dil bilen bir insan, aslında üç insan, dört dil bilen ise, aslında dört insandır gibi tekerleme babında söylenen ve yabancı dil bilmenin faydasına atıf yapan bu nosyonu Amerika'da 46 yıldan beri yabancı diller üzerinde çalışan, bugün 25 dili konuşabildiği söylenen, Konuşma Grubu ve her yıl düzenli olarak New York'ta toplanan Yabancı Dil Kulübünün kurucusu, Amerika çapında yayın yapan radyo Talk Show'un sunuculuğunu yapan, bunun yanında Federe Devletlerde pek çok yabancı dil okulu bulunan Berry Farber tarafından bir fıkra haline getirilmiş ve analizi yapılmıştır. Farber der ki: “Buna göre, **bir dil bilen bir insanı ne diye adlandırmak gerekir?**” sorusu akla gelebilir ve bu soruyu bir espri ile cevaplamak yerinde olur: “**Bir dil bilen bir insan, Amerikalıdır.**” Acaba bir Amerikalı neden sadece bir dil öğrenir? Yapılan bilimsel tespitlere göre **Amerikalıların** başka bir dil öğrenememelerinin başlıca iki nedeni vardır. **Birinci neden**, Amerikalıların hiçbir zaman başka bir dili öğrenmeleri gerektiğini hissetmemiş olmalarıdır. İkinci neden ise, onların, **yabancı dil öğretme metotlarının** “bir işe yaramaz” olmasıdır. Toplam onca yıl yabancı dil okumuş olmalarına rağmen, gereksinim duyduklarında “bir adres soramaz, bir içecek isteyemez” halde mezun olmalarının asıl sebebi, bu **psiko-sosyal** tutuma dayanan

¹² E. B. Condillac, *İnsan Bilgilerinin Kaynağı Üzerinde Deneme*, Çev. Miraç Katırcıoğlu, Meb Yay. İstanbul 1992, s. 54.

davranış tarzıdır. Buna bağlı olarak, yabancı dil öğrenimini bir **ihtiyaç** olarak hissetmemeleri ve bunun için gereken **başarılı öğrenme ve öğretme metotlarını geliştirmemiş olmalarıdır**.¹³

Yabancı dil atmosferi: Bazı toplumlar, doğal hayatlarıyla yabancı dil atmosferinde yaşarlar. Bunlar için içinde yaşadıkları, havasını teneffüs ettikleri dilleri öğrenmek özel bir gayreti gerektirmez. Zaten zaman için dil için gereken bütün kabiliyetleri kazanırlar. Bunun yanında bu atmosferden hayli uzak olan toplumlar da vardır. Birinci gruptaki topluluklar, rahatlıkla 3-4 dili öğrenirken, ikinci grupta bulunana ancak ana dillerini öğrenebilirler. Modern hayat, bilim ve teknolojideki gelişmeler, bütün dünya dillerine kimi teknik kelimeler ve kavramlar eklemiş olmalarına rağmen kendi dillerini ancak revaçta olan diller arasına aldırılmışlardır. Onlara kendi dillerini kabul ettirebilme olayına gelince bu ancak, yüz yıllar süren sömürgeleştirme sürecinden geçen uluslar için söz konusudur. Diğerleri bunun dışında kalmaya devam etmektedir. Demek oluyor ki, yabancı dil öğrenmenin çoğu zaman eğitim planlayıcıları, siyaset ve kültür ve eğitim uzmanları tarafından göz ardı edilen psiko-sosyal temelleri vardır. Bunun yanında yine anlaşılıyor ki, yabancı dil öğrenmenin **coğrafi** ve **tarihî** konuyla yakından bir bağı bulunmaktadır. Sözgelimi, “Dört ya da beş dil konuşamayan bir Hollandalı, en azından üç dil konuşamayan bir İsviçreli, Fin ya da Belçikalı veya en azından iki dili konuşamayan bir Çinli bulmak zordur. Bu insanlar, diğerlerinden daha zeki oldukları için dil aşkına düşmüş değildir. Yalnızca, bir dilden daha fazlasını bilmelerini gerektiren coğrafi ve tarihî bir konuma yerleştirilmiş bulunmaktadırlar.”¹⁴

Ben bu seminerde size **Yabancı Dil Öğrenimini** şu başlıklar altında sunmaya çalışacağım:

1. Yabancı Dil Öğrenmenin Önündeki Engeller ve Çözümleri
2. Yabancı Dil Öğrenmeyi Motive Eden Dayanak Noktaları
3. Yabancı Dil Öğreniminde Gerekli Araçlar
4. Yabancı Dil Öğrenmede Metot
5. Yabancı Dil Öğrenmede Başlangıç

¹³ Bkz. Berry Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, Çev. Cem Şen, 2. Baskı, İstanbul Ekim 1998 s, XIII, XVII.

¹⁴ Berry Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s, 102.

6. Yabancı Dil Öğreniminde Dilbilgisinin Yeri
7. Eğitim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi: Öğreten-Öğrenen İletişimi
8. Yabancı Dil Öğrenmede Kazanılması Gereken Temel Kabiliyetler
9. Sonuç Yerine: Yabancı Dil Öğreniminde Püf Noktaları

Şimdi bu konuları sıra ile ele alalım.

1. Yabancı Dil Öğrenmenin Önündeki Engeller ve Çözümleri

Pek çok yabancı dili bilmeyi istemeyen insan düşünülemez. Herkesin istediği bir şeyi neden sadece sayılı kişiler elde eder? Cevap açıktır: Hayatın içinde değerli olan her şey böyledir. Bilim, sanat, spor, siyaset, edebiyat hangi alanda olursa olsun, başarılı olmak büyük emek isteyen bir şeydir. İşte bu emeği verenlerin tamamı sonunda bu sahalarda ilerleme kaydederler. Herkes için eşit zaman ve emekle eşit ilerleme kaydedilemezse de, mutlak anlamda bir ilerlemeden söz edilebilir.

Bir yabancı dili öğrenmenin karşısında birçok sıkıntı ve engelin varlığından söz edilebilir. Tamamen aşılamaz olmayan bu engeller, pek kişiyi heveslerinden vazgeçirmeye, azmini kırmaya ve hedefine doğru ilerlemesine mani olmaya yetmektedir. Çünkü bu engeller, pek kolay çözülebilecek cinsten değildir. Çoğu gerçekten çok inatçı ve etkileyicidir. Tıpkı Francis Bacon'un Yeni Organon'unda (kitap 1, bölüm 39-44) "insanların zihinlerini öylesine kuşatırlar ki, gerçek pek girecek yer bulamaz" diye tanımladığı dört temel idol (put) olan **Kabile Putları**, **Mağara Putları**, **Tiyatro Putları** ve **Pazaryeri Putlarına** benzemektedir.¹⁵ Bu nedenle, onların üstesinden gelerek bu konudaki açmazlarını çözüme kavuşturan yabancı dil adaylarını, Milton'un tarihçi Paolo Sarpi'yi Trent Konsili'nin "Büyük Maske-indiricisi" diye tanımladığı gibi¹⁶ takdir etmek gerekmektedir.

Bu sadece ender görülen bir olay değildir. Çoğu insan, ya da en azından ilgi duyan pek çok kişi, yabancı dil öğrenimi konusunda kimi **yanlış kanaatlerin** ya da denenmemiş **ön-kabullerin** olumsuz etkisi altında bulunmaktadır. Bu ise, onların *algı dayanaklarında*¹⁷ birtakım doğru olmayan normların etkin rol oynadıkları anlamına gelir. Yabancı bir dil öğrenmeye karar veren kişinin bu olumsuz kanaat ve

¹⁵ Bkz. Peter Burke, *Bilginin Toplumsal Tarihi*, çev. Mete Tunçay, TVY Yay. İstanbul 2001, s. 211

¹⁶ Bkz. Peter Burke, *Bilginin Toplumsal Tarihi*, s. 212.

¹⁷ *Algı dayanağı* kavramı, bir kişinin insanları, nesnelere ve olayları algıladığı görüş açısı demektir. Bkz. Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, genişletilmiş 2. basım, Ark Yayınevi, Ankara 1995, s. 31.

ön-kabulleri iyi bilmesi, onları gerçekçi biçimde analize tabi tutması, doğruluk derecelerini sağlıklı bir yöntemle sorgulaması ve onlara karşı konabilecek asıl doğru tespitleri birer “ilke” olarak alması gerekmektedir. Bu yanlış kanaatlerin bazılarını gözden geçirelim.

1-Bir yabancı dili, bir müzik kaseti dinler gibi dinleyerek öğrenmek mümkündür. Bu varsayım, büyük bir hayal olarak nitelendirilebilir; fakat hiçbir işe yaramaz. Zira bu, bir fanteziden öte bir anlam taşıyamayacağından, yabancı dil öğrenmek için “hap yapma” hayalleri kurmaktan ve bir düğmeye basılmasıyla yabancı dilin beyne yerleşmesini beklemekten pek farklı değildir. Her insan, birçok dili konuşmak ister, hatta bir heves olarak bunun için kimi girişimlerde bulunmuş olanlar da az değildir. Ne var ki, çoğu, öğrenmek için gerekli olan işlerin ciddî boyutunu ihmal ettiklerinden kayda değer bir sonuç alamamıştır. Dinlemeyi geri plana iterek ya da edilgen bir biçimde kullanarak bir yabancı dili öğrenilebileceğini düşünmek, safça bir beklenti ya da kuru bir temenniden ibaret kalacaktır. Kimse, spor antrenmanlarını seyretmekle herhangi bir spor dalında uzmanlaşma düzeyine yükselemeyeceği gibi, gereken emeği vermeden ve egzersizlerini yapmadan herhangi bir spor dalında iyi bir derece elde edemez. Sözelimi, yabancı dil öğreniminde kullanılan yabancı dil kasetlerinin faydalı olması için, ders olarak verilen her bir bilgi yumağını *çalışmak*, her kelimeyi *öğrenmek*, geçmişte verilenleri *anımsamak* ve onun üzerinde *ustalaşmak*/onları rahatlıkla kullanabilir konuma gelmek gerekmektedir. Öte yandan, yeni öğrenilmekte olan bir dili, kendi anadiliyle mukayese etmek suretiyle kişinin kendisini sınaması da “ihmale gelmez” bir görevlerdir. Bunların hiçbirini yapmadan başarılı olunabileceğini düşünmek gerçekten yersiz bir umuttan başka bir anlam taşıyamaz.

2-Dil öğrenmek için zamanın bir önemi yoktur; kişi, zamanını istediği gibi kullanabilir; bir-iki gün atlansa da, geri dönülebilir ve bunlar telafi edilebilir. Bu mantıkla hareket eden kimsenin, herhangi bir yabancı dili öğrenmesi bir mucize ister. Zira, bu anlayış, bir kuralsızlık, ilkesizlik ve disiplinsizlik zihniyetinin örtük referans sistemini ele vermektedir. Dil öğrenmek isteyen bir kişi, kendi öğrendiklerini ve öğreneceklerini daima *savunmacı* bir ritimde tutmalıdır. Daima belli bir momentumda, belli bir devinimde olmalıdır. Ancak disiplinli çabalarını ortaya koyan bir *çalışma programı*, kişiyi ciddî olduğu, yeni bir ilham ve

enerji yarattığı konusunda ikna edebilir. Belirsizlik ve tamamen ilkesizlik için bir yabancı dili öğrenmeyi denemek, aslında kolay olanı zorlaştırabilir. Ciddiyet gölgelenmediği sürece kimi esnekliklerin uygulanmasında yarar mülahaza edilebilir. Bu arada unutulmaması gereken gerçek ise şudur: “Dil öğrenmek, gerçekten ciddi bir iştir. İnsana gerçek anlamda büyük imkânlar sağlar. Yatay [dünya milletlerinin kültürlerine, hayatlarına ve dünya görüşlerine ilişkin] düzlemde olduğu kadar, dikey [tarihî, sosyo-kültürel] düzlemde de birçok ufukların açılmasına yol açar. Değişik kültürlerin kapılarının aralanmasını kolaylaştırır.” Hususiyetlerine kimi zaman değineceğimiz yabancı dillerin bütünüyle basit, hiçbir külfet ve emek gerektirmeyen bir işmiş gibi görülmesi ya da gösterilmesi asla doğru değildir ve bu tür yaklaşımlar, dilin öğrenilmesini motive etmek şöyle dursun, er-geç dil öğrenme konusunda verilmiş bir kararın veya ortaya konan bir eylemin sonuçsuz kalmasına yol açacaktır.

3-Şu anda çalışılan konu zor ve büyük bir ihtimalle de önemli değildir. Şimdi bunu atlayıp daha sonra ona dönmek mümkündür. Rusça’da sayılar, Romence’de şart kipi, Almanca’daki çift mastarlar, Fince’deki ismin halleri, Arapça’daki cemi ve müntehâ’l-cümû’ kalıpları ile sayılar ve temyizleri, fiillerden türetilen isim çeşitleri gibi dilin, her biri bir dağı andıran, “zor konular”ı arasında yer alır. Ancak burada çözüm, onları atlamak değildir. Çünkü atlamak ölümcül bir yanılgıdır. Dil öğrenimi sırasında, bu “dağlar”ın etrafında dolaşmak da bir o kadar sakıncalıdır. Yapılması gereken, onların etrafından dolaşmak değil, doğrudan tırmanmaktır. Planlı ve azimli bir şekilde izlenen bu yolda her seferinde bir tek adım atılmış olsa bile, bu adım yeterli olacaktır. Her zaman dilin kolay yönlerini aramak, öğrenme eylemi açısından tehlikelidir. Zor da olsa, dilin alfabesindeki harfleri ve dilbilgisi terimlerini mutlaka öğrenmek gerekir. Her tür dil çalışmasında mutlak anlamda kurula ulaşmanın hedeflenmesi kaçınılmaz bir görevdir. Bunların sistemli bir biçimde zamana yayılması, azar azar, sindire sindire işlenmesi veya iyi kavranması gerektiğinin unutulmaması lazımdır. Konuları atlamak yerine, uzmanlarına götürmek ve anlaşılmasını sağlamanın yolunu bulmak daha etkili ve verimli bir çalışma tarzıdır. Aslında, ne kadar zor görünse de, dilin her konusu zamana yayıldığı ve uzmanına götürüldüğünde rahatlıkla kavranabilir.

4-Bir yabancı dili asla, onu ana dili olarak konuşan bir insan kadar iyi konuşma, yazma, ifade etme mümkün değildir; ne kadar çalışılsa da, bu

başarılamaz. Dil öğreniminin ilk adımlarında bu tür yaklaşımları fazla ciddiye almayı gerektiren kayda değer bir neden yoktur. Sonra kişi, bir yabancı dili konuşabilir, o dildeki bir metni okuyabilir, istediğini yazabilir ve kendi dilinden o dile çeviri yapabilir bir düzeye gelebildikten sonra, ana dili olarak söz konusu dili öğrenmiş olanların, bunu takdir etmekten başka ne tür makûl eleştirileri olabilir ki? Yabancı dil öğrenmekte olan bir kişinin, ilk dönemlerde yapabileceği/düşünebileceği hatalar gerçek anlamda yargılanamaz. Çünkü, bir yabancı dili öğrenmenin kendine göre aşamaları vardır. Bunlar, sözgelimi, ceninlik, bebeklik, çocukluk, yetişkinlik ve olgunluk aşamaları şeklinde kategorize edilebilir. Yukarıda işaret edilen problem, aksan meselesi ile ilgilidir ve ancak son aşamada kazanılabilecek bir olgudur. Söz konusu aşamaya gelinmeden, bunun bir problem haline dönüştürülmesi asla doğru değildir. Önemli olan, aşamalar gerçeğinin farkına varmak ve her aşamanın gereğini eksiksiz yerine getirmeye çalışmaktır. Gerisi zaman içinde kendiliğinden gelecektir. Aksan farkı yabancı dil öğreniminde asla bir problem olarak görülemez.

5-Bir yabancı dil için öğrendim denemez; ancak bu dili öğreneceğim zamanlar gelecek. Kimi zaman bir endişeyi ifade etmek için kullanılan bu cümlelerin her ikisi de doğrudur. Ne var ki, doğru olan bu cümlelerin her biri, yanlış bir bağlamda ele alıp yorumlandığında, bazen bir gerçeğin örtülmesine yol açabilir. Dili öğrendiğini düşünen kişi -eğer olgun bir insan olup kendini tartabilecek biriysenep ey bir emek vermiş demektir. Birinci gerçek budur. Birinci cümlenin bu gerçeği örtmemesi gerekir. İkinci cümle ise, dilde her zaman öğrenilecek şeylerin olduğu gerçeğine işaret etmekten ibaret olmalıdır. Cümlenin taşıdığı anlamın ucu uzatılarak varılacak hükümlere burada yer verilmemelidir. Çünkü, hiçbir dil için böyle bir sınır yoktur. Yabancı dil öğrenmek, bilinmeyene doğru uzanan bir süreçtir. Çok yönlü boyutları vardır. Dr. Peter Helberg mantığıyla bakıldığında kişi, bir dili, ancak o dilde felsefî, hukukî, tıbbî alanlarda bir konuşma yapabilir, bir makale yazabilir ya da çevirebilir konuma geldiğinde öğrenmiş sayılabilir.¹⁸ Bu yaklaşım, kimi gerçekleri ifade etse de, dil öğreniminde ve öğrenilenlerin ölçülmesinde baz alınamayacağı açıktır. Dilin sadece konuşulan kısmını iyi öğrenen ve iki önemli kişi arasında tercümanlık yapan bir kişinin büyük bir iş başardığını görmezlikten gelinemez. Bu adam tıbbî bir metni tam anlayamasa da yaptığı işin değerini gölgelemiş olmaz.

¹⁸ Peter, kendi koyduğu standartlara göre, ancak beş dili konuşabilmektedir!.

Sadece onu da bilirse daha iyidir denebilir. Burada dilin farklı meslek [doktorlar, hukukçular gibi] ve insan gruplarına göre yeni kalıplara girdiği ve bu kalıpların tümünü herkesin rahatlıkla anlamasa da o dili konuştuğu, yazdığı [yani bildiği] gerçeğidir.

6-Yabancı dil öğreniminde öğretmen esastır; öğretmen olmadan herhangi bir dil öğrenilemez. Her düzeydeki eğitimde, eğitim-öğretimin üç sac ayağı vardır. Bunlar, *bilgi/beceri*, *kavratma metodu* ve *öğretmenden* meydana gelmektedir. En önemli işlevi ise, bireyin kişiliği ve hayatının kendisi ve diğer insanlar için anlamını geliştirmekten ibarettir. *Hayatın gerçek öğretmeni deneyimlerdir* sözü önemli bir gerçeği ifade etse de, bu gerçek, dil öğreniminde, kişinin ancak dilin pratik olarak kullanıldığı ortamda yaşaması gerektiğine atıfta bulunmaktan ibaret olmalıdır. Öğretmenlerin insanlara her zaman öğretecek çok şeyleri olabilir. Bu bağlamda hatırlanması gereken ana “ilke” şudur: Aslında ne dersler, ne konuşmalar, ne kitaplar ne de yayınlar insanın gerçek öğretmenidir. *Gerçek öğretmen kişinin kendisidir.* Karşısına çıkanlardan hangisinin gerçek, hangisinin gerçek-dışı olduğuna; nelerin kendine hitap ettiğine, nelerin hitap etmediğine; neyi şimdi, neyi de daha sonra öğreneceğine karar vermesi gereken, kişinin kendisi olmalıdır. İki kişinin, aynı kitabı okumaları, aynı filmi seyretmeleri, aynı okula veya kursa beraber gitmiş olmalarına rağmen, tamamen farklı şeyler hatırlamalarının ya da değişik şeyler öğrenmelerinin nedeni, hayatın insana yapabileceği en iyi şeyin, kişiye dersler sunmaktan ibaret olmasıdır. İmkânlar, şartlar ve ortam insana, sadece birer fırsat verebilir. Onları değerlendirmek ya da öğrenip-öğrenmemek ise, kişinin kendine kalmıştır. İyi örnek olan bir öğretmen, iyi bir imkândır; ancak bütün imkânlar ona endeksli değildir. Kötü örnek olan bir öğretmen de, iyi bir nefret uyandırıcı unsur olabilir. Ancak kişinin yapması gereken kendi kararını vermesi ve kendi yolunu kendisinin çizmesidir.

2. Yabancı Dil Öğrenmeyi Motive Eden Dayanak Noktaları

Yabancı dil öğrenme gibi, **sıra-dışı** bir eylemin öğrenme ve gelişme süreci boyunca motive edilebilmesi için yeterli altyapıyı oluşturacak bir **heyecana** gereksinim duyulacağı tartışma götürmez. Unutmamak gerekir ki, her insan bir veya birkaç yabancı dil bilmek ister. Ne var ki, bu isteği ancak toplumda *müstesna* insanlar

gerçekleştirebilir.¹⁹ Yabancı bir dile, “öğrenilebilir” ve kolay bir iş olduğu, yani aşkın olmadığı bilincine varmış bir bakış açısıyla yaklaşılması gerektiği doğrudur. Ama yabancı dil öğrenme aşkın olmasa da, her insanın zahmetine katlanmayı göze almayacağı kadar zorluklarının da bulunduğu açıktır. Aslında yabancı dil öğrenmede *kişiye acı verecek, canını sıkacak, kendisini telaşa düşürecek ve cesaretini kırarak* hiçbir problem olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Doğal olarak bu tespit de, yabancı dil öğrenme konusunda *yeterli heyecana sahip, merak duygusu etkin bulunan* ve dil konusunda kendisini motive edecek derecede bir *sevgiye* sahip olan kişiler için geçerlidir. Aristo (i.ö.384-322) bütün bilgilerin temelinde merak ve araştırma ruhu ve yeni bir şey karşısında duyulan hayranlık duygusu olduğuna dikkat çekmiştir.²⁰ Ne var ki, insanların geneli ise, kendilerini yabancı dil öğrenme konusunda yeterli isteğe ve bu isteklerini hayata geçirecek düzeyde motive eden bir kaynağına erişme konumunda görmezler,²¹ daha açıkçası, buna gereken değer ve önemi vermezler.

Yabancı dil öğrenme hevesinde olan bir kişinin, aklına ve zihinsel gücüne dayanarak bu eylem sürecinde kolayca aşılabilecek bir engelle karşılaşılması halinde hemen **umut**, **heves** ve **heyecanının** kırılmaması ve bu geçici isteğinin kalıcı bir arzuya dönüşebilmesi için, iyice düşünülmüş ve yeterince tartılmış **bir karara ulaşmış olması** gerekir. İnsanın zihni; bilgiyi çözmek, organize etmek, idrâk etmek ve tekrar kullanmak için faydalı bir vasıta işlevi görebilecek kapasitededir. Bu bağlamda kişiden beklenen en önemli edim, zihin ve duygularını kombine etmesidir. Zihin ve duygulardan oluşan kombinasyon da hiç şüphesiz, güçlü bir kombinasyon olacaktır. Yabancı dil öğrenme, bir bakıma, yeni fikirlerin, kavramların ve davranışların özümsemesi ve insanın dünya görüşü ve eşyaya bakışıyla entegre olmasıdır. Başka bir ifadeyle, **dil öğrenmek**, insanın kendini, dünyasını ve edimlerini, her birini kullanırken yeni bir heyecan duyduğu kelimeler ve cümlelerle ifade etmeye çalışmasıdır. Yabancı dil öğrenmeye çalışma, yabancıyı olduğumuz bir

¹⁹ “Herkesin içinde yükselmeye karşı bir eğilim vardır; ancak insanların bunun için sebat edenleri nadirdir.” Burhanettin Ez-Zernûcî , *Talimul- Müteallim*, Tercüme ve Şerh M. Vehbi Yavuz, Çağrı, İstanbul 1980, s .64.

²⁰ Ernst von Aster, *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, İm Yay. İstanbul 1999, s, 13.

²¹ Bu, bir bakıma, *rahatımı bozma!* felsefesinin dışı vuran yüzünü yansıtmaktadır. halbuki bir yabancı dili veya dilleri bilmenin önemi ve hayat içinde insana kazandırabileceklerinin sınırsız değeri tartışılmayacak kadar açıktır. Her meslek adamının kendi alanındaki bilimsel, kültürel ve sosyal gelişmeleri gereği gibi takip edebilmesi bildiği yabancı dil sayısı ile doğru orantılıdır. Bkz. Necati Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, s. 321.

dil ve kültürle ifade edilmiş bulunan duyguları, düşünceleri kendi orijinal halleriyle çözmeye çalışmanın ilk adımlarını oluşturmaktadır.

Değişik alanlara yayılması gereken **bir yabancı dil öğrenme çalışması**, bir insan bedeninde işlev gören değişik organların bir sistem içinde işleyişine benzetilebilir. İnsan bedeninde bulunan kafa, kalp, mide, ciğerler, kol ve bacaklar nasıl dengeli bir iletişim içinde kendi görevlerini yapıyorlarsa, yabancı dilin değişik alanlarında yapılan çalışmaların da aynı şekilde bir uyum içinde kökleşmesi ve gelişmesi gerekmektedir. Nasıl ki, bedende bulunan organlar ve sistemlerin sağlıklı biçimde çalışabilmeleri için, onların ruh ile direk temas halinde olmaları gerekiyorsa, yabancı dil çalışmaları da [alfabe ve doğru okuyabilme (kuralına uygun telaffuz edebilme), konuşabilme, anlayabilme, yazabilme, çevirebilme gibi alanlarında] buna benzer birçok değişik çalışma üniteleri ve birimlerinin koordinasyonunu sağlayacak zihni arka-plana gereksinim duyar. Yabancı dili öğrenmek çoğu zaman bunların hepsinde, hatırı sayılır, bir mesafe almayı gerektirmektedir. Sadece konuşabilme ya da anlayabilme dili öğrenmiş olmak için yeterli olmaz. Anlayıp, yazabilme ve çeviri yapma konularında iyi olup konuşamama da bir eksikliktir. Her alana dengeli biçimde ağırlığına uygun bir emek vermek gerekmektedir. Dil öğrenen kişi, bu üniteler ve birimler arasında sağlıklı ve dengeli bir iletişim kurmak ve onları **dengeli beslemek** zorundadır. Aksi halde vücuttaki organların koordinesizliği ve gerektiği gibi gelişmemesinden doğan aksaklıklar burada da kendini gösterecektir.

Kişinin yapması gereken, ne istediğine karar vermesi; onun karşılığında ne verebileceğini tespit etmesi ve önceliklerini belirleyerek işe koyulmasıdır. Bu bakış açısıyla eylemlerine yön veren bir insan, sonunda, zihnin hakimiyeti alanında, insanın gerçek olduğuna inandığı şeylerin ya gerçek olduğunu ya da er-geç gerçekleştiğini görecektir.²² Yabancı dil öğreniminde, öğrenmeye karar vermek kadar kararlılık da çok önemlidir.²³

²² Aslında herhangi bir alanla ilgili bir bilginin elde edilebilmesi için öncelikle azimle yoğrulmuş bir niyete, bu niyetini içeriğini özümseyen ve içselleştiren bir bilince/kavrayışa, bunların gereği olarak bir eylemde bulunmaya/uygulamaya, öte yandan, alanıyla ilgili özlü bilgileri yeterince sindirmeye ve elde edilenleri topluma kazandırmaya çalışma azmine ihtiyaç vardır. Bkz. Ez-Zernûcî, *Talimul- Müteallim*, s. 118.

²³ “Arapça’nın öğrenilmesinde zihinlerde kabartılıp abartılan güçlükler vehimden ibarettir. Ancak yalnız Arapça’nın değil, herhangi bir yabancı dilin öğrenimine girilirken öğrencinin de yarı kararlı olması zaruridir.” Bkz. Yusuf Uralgiray, *Modern Metodu, Uygulamalı, Tahlilli Ve*

Edison'un, elektrikle çalışan ampulü bulmak amacıyla tam 1000 farklı deney yaptığı ve her deneyinde başarısız olduğu, ancak onun her defasında daha büyük bir heyecan ve azimle işe koyulduğu, hiçbir zaman umudunu yitirmediği, aynı deneyi iki kere tekrar etmediği ve kararlı bir biçimde deneylerine devam ettiği bilinmektedir. Başarılı olduğu deney ise, 1001'inci deneydir. Başarı ve şöhretinden sonra basın tarafından kendisine yöneltilen

--- “Bunca deney yaparken hiç usanmadınız mı? Bu deneyleri bırakmayı hiç düşündünüz mü?” sorularını

--- “Elektrik ampulü, 1001 basamaktan oluşan bir icattı” şekilde ifade ettiği bir yorumla cevaplamıştır:

Hepimiz çok iyi biliriz ki, insanların geneli Edison'un az önce işaret edilen vasıflarına haiz olmasına rağmen, bu potansiyel gücünü çoğu zaman iyi biçimde kullanmakta acze düşmektedir. Başka bir ifadeyle, insanlar, genelde emeklerinin % 80'inini kullanarak ancak hedeflerinin % 20'ine ulaşabilmektedirler. Geriye kalan % 20'lik emek ise, hedeflerinin % 80'ini gerçekleştirecekken, çoğu zaman, bu küçük emeği harcayacak gücü veya kararlılığı kendilerinde bulamadıkları için, yaptıkları işten usanırlar ve onu, sonuca çok yaklaşmışken, bırakırlar. Bu da onların 100 kilometrelik yolun 80 kilometresini yürüdüktan sonra yola devam etmekten vazgeçtikleri anlamına gelir.²⁴ Buradan doğal olarak şöyle bir sonuç çıkmaktadır: İnsanların, sonuçta büyük bir kayba uğramalarına neden olan başlıca kusurları, yeterince **direnç** ve **çaba** göstermeyi ihmal etmeleridir. Bu bağlamda belirtilmesi gereken gerçek ise, şudur: **Her insanın en azından bir yabancı dili öğrenme yeteneği vardır.** Ne var ki, yeteneğini gittiği karanlık yere kadar izlemek için gereken cesareti göstermek, çoğu zaman, insanlar tarafından çok ender ortaya konan bir eylem türü olarak gözlenmektedir. Dil öğrenen kişinin en belirgin vasfı, hiçbir zaman **umudunu yitirmemesi** ve **kararlılıkla yoluna devam** etmesidir. Burada belirtilmelidir ki, başarıya götüren en güçlü araçlardan biri, **kararlılıkla eylemin/çalışmanın kombinasyonudur.** İnsan kendini bir işe verinceye kadar,

Araştırmalı Arapça İlk Ve İleri Dilbilgisi, Riyad 1406/1986 (Tıpkı Basımı Tebliğ Yayınları, İstanbul, ts.), cilt 1, sayfa 1.

²⁴ Bir işte karar kılmama, verdiği kararı zamanla unutma ya da gereğini yapmama insanların genel zaafı arasında yer almaktadır. Bu kadim zamanlardan beri böyledir. Bkz. 20/Taha, 115. Halbuki ona düşen bilinçli bir şekilde verdiği kararlarının arkasında durmak ve zorluklara belli bir süre direnmektir. Bkz. 46/Ahkaf, 35.

ortada **tereddütler**, geri **çekilme** ihtimalleri ve **verimsizlik** gibi engelleyici faktörler, aktif halde etrafını kuşatır. Bu olgu, önemsenmez ya da göz ardı edilirse, pek çok önemli düşünce veya mükemmel plan akim kalabilir. **Cesur olmak, karar vermek ve eyleme geçmek** ise, bu olumsuzluğa karşı en etkili çözümü oluşturur. Bu konuda kişinin ortaya koyduğu eylemin derecesi (samimi, ciddî, fedakârca ortaya konması), kişinin aldığı kararın derinliğini ve gücünü ortaya koyar. Çevresinden gelecek tepkilerin şeklini belirleyecek olan da, bu eylemi ortaya koymadaki kararlılığa göre şekil alacaktır. Yabancı dil öğrenme bağlamında denebilir ki, **bu işte ancak en azimli kişiler başarıya ulaşabilir.**²⁵

Yabancı dil öğrenebilmek için gerekli olan motive edici faktörlerden biri de **istektir** denebilir. İnsanlar, genelde kendi rahatlarını seçerler. Sonra da deneyimlerini, sonuçlarını ve hünelerlerini ortaya koymaları gerekirken; **mazeretleri**, **nedenleri** ve **amaları** sıralarlar. Ne var ki, bütün bu mazeretleri ve gerekçelendirmeleri motive edenin sadece **korku** olduğu asla inkâr edilemez. Bu korkunun; kaybetme korkusu, yorulma korkusu, mükemmel yapamama korkusu, akıllıca görünmeme korkusu, yanlış yapma korkusu, basit bir işle zamanını tüketmiş olma korkusu, hayal kırıklığına uğrama korkusu, emeğinin takdir edilmemesi korkusu, sınırlarının bozulması korkusu gibi pek çok alt birimlerinden söz etmek mümkündür. Bunların şemsiye adını koymak gerekirse hepsine **rahatın bozulması** denebilir. İnsanın, çoğu zaman, göze alamadığı da bu rahatının bozulmasıdır.

Her yabancı dil öğreniminin hedef ve amacı aynı olmayabilir ama her birinin mutlak anlamda bir ya da birkaç **amacı vardır**. Bu amaçları ve öğrenimde tutulan yolları başlıca iki grupta toplayabiliriz: **Pratik** ve **bilimsel**. Bir dil, genel olarak hayatta, mesela okulda, yabancı ülkelerde, ticarete, teknik işlerde ve sadece kitap okumak için öğrenildiği zaman, amaç **pratik**dir; öğrenimde de bu amaca uygun bir yol tutulur. Bir dil, dilde yazılı belgeleri, anıtları, din, tarih, edebiyat, sanat tarihi, felsefe ve bu gibi dallara ait kitapları asıllarından incelemek suretiyle bu konuları öğrenmek için ele alınırsa, amaç **bilimsel**dir; fakat burada dil asıl amaç değil, sadece bir araçtır. Filolojide dil, başlıca bu amaçla öğrenilir. Dil bilimsel fakat aynı zamanda asıl amaç olarak ele alınınca, asıl dilbilim alanına girmiş oluruz.²⁶

²⁵ Bu nosyonu işleyen bir yönlendirme için bkz. 3/Al-i İmran, 186; 47/Muhammed, 21.

²⁶ A. Dilaçar, *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara 1968, 37 vd.

İnsan bir yabancı dili kendi ulusal değer ve sistemlerini tanıtmak amacıyla öğrenebilir. Buna biz tanıtmaya **amaçlı** öğrenim diyebiliriz. Mesela tarihte Lamartine, Auguste Comte, Pierre Lafayette, Mismer, Pierre Loti ve Farrare gibi kişiler Türkler hakkında dostane yazılar yazmışlardır. Bunun başlıca nedeni onların güzel sanatlarda ve yüksek ahlaki meziyetleridir.²⁷ Ama bunun böyle olduğunu tüm insanlara ve dünya milletlerine kavratılabilmek için onların dillerini bilmek gerekmektedir. Bugün de aynı saiklerle böyle bir işe girişmek yadsınacak bir şey değildir ve kişiye daima moral kaynağı olabilecek bir ideal tarafından desteklenebilir.

İnsan, başarıya götüreceği bir eylemde bulunmadan önce, ne istediğini bilmeli ve onu belirlemelidir. Çünkü ne istediğini net biçimde bilmeyen bir kişi, onu başarıyla gerçekleştiremez. Belki de, kişi, **ne istediğini** bilmeden önce, onu **neden istediğini** adam akıllı öğrenmelidir. Kişinin, bir şeyi neden istediğini bilmesinin iyi bir yolu, onun hayattaki amacını bilmesinden geçer. Aslında amaç, her insanın hayatında daima var olan, kendisiyle beraber bulunan ve keşfedilmeyi bekleyen bir kılavuzdur. Ne var ki, amaç hedef değildir. Çünkü **hedef**, ulaşılabilir bir şeydir. **Amaç** ise, yönle alakalı bir kavramdır. Sözelimi, güney, kişiye bir yönü gösterir. Kişi ne kadar doğuya giderse gitsin, yine de gidilmesi gereken bir doğu var olacaktır. Bununla beraber, amaçlar, hedefleri seçmede kullanılabilir. Nitekim, doğuya yolculuk eden biri, belli doğal ya da suni sanatsal güzelliğin teşhir sahası konumundaki merkezlerini varılacak hedef olarak kullanabilir. Bu anlamda yabancı dil, tabii olarak bir amaç değil, bir hedef biçiminde algılanmalı ve o şekilde değerlendirilmelidir. Öyleyse öncelikle **hedef** belirlenmelidir. İhtiyaç duyulan bir şeyin öğrenilmesi daha kolaydır. Yabancı dilin öğrenilmesinin başlıca nedenleri, bütün bir dünya ölçeğinde belirlenmiş kimi hedeflere ulaşmak, yine dünya genelinde söz konusu olan planları gerçekleştirmek amacıyla öğrenmektir. Sözelimi, çeviri yapmak, teknolojinin transferini sağlamaya yardımcı olmak vb gibi.²⁸

Çalışma planı da yabancı dil öğreniminde göz ardı edilemez. **Plan**, neyi, niçin ve nasıl yapacağımızı ortaya çıkarır. Her işin üstesinden gelmenin ilk şartı planlı çalışmaktır. Planlı çalışmak başarının anahtarıdır.²⁹ **Kimi zaman, ara sıra**

²⁷ Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, İstanbul, 1992, s. 8 vd.

²⁸ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 36.

²⁹ Büyükkaragöz-Çivi, Genel Öğretim Metotları, s. 165.

müsait olduğum zamanlarda çalışırım düşüncesiyle birkaç değil, bir tek yabancı dil dahi uzun bir zaman ve sistemli olan çalışmanın birkaç katı emek verilerek ancak öğrenilebilir. İnsanların, en azından kendileri için başarısızlığı planladıkları bilinen bir şeydir. Ama onların planlamayı, her zaman değil, çoğu zaman başarabildikleri bile söylenemez. **Günü birlik yaşamak, belki de, insanların genel bir eğilimidir.** Yani sıra, kimse kendisi için belirlediği bir planı, olduğu gibi uygulama şansına da sahip değildir. Her şeye rağmen, kişinin kendisi için belirlediği herhangi (doğru veya yanlış) bir plan, bir işin, planlandığı şekilde olmasa da, herhangi bir şekilde yapılmasına katkıda bulunabilir. Başka bir ifadeyle, bir plan, evdeki hesap çarşıdakine uymasa da, sonuçta bir işin yapılmasına; planlanan işin, tam planlandığı şekilde olmasa da, herhangi bir biçimde yapılmasına katkıda bulunabilir. Kendine has gramer kuralları, deyimleri, atasözleri ve şiirleri bulunan bir yabancı dili; konuları, zamanı ve imkânları planlamadan öğrenmeye çalışmanın, en azından, bir yığın zamanı ve emeği zayi edeceği açıktır.³⁰

Herhangi bir yabancı dilin, zaman ve imkân israfına fırsat verilmeden öğrenilmesi için birtakım **dengelerin** de gözetilmesi gerekmektedir. Başarılı bir iş ya da çalışmanın ortaya konabilmesi için üç temel unsurun kullanımının ve koordinasyonunun uygun biçimde yapılması gerekmektedir. Bunlar da **düşünceler**, **duygular** ve **eylemler**dir. Her üçü, bir bakıma, bir üçgenin/piramidin üç kenarını/boyutunu oluştururlar. Hiç şüphesiz, sürekli devam edecek olan bir başarının her zaman düşünce, duygu ve eyleme ihtiyacı olacaktır. **Düşünceler**, sürecin start noktasını oluştururlar. Bileyici, ateşleyici güce sahiptirler ve işi başlatanlar da onlardır. Olumlu/etkili düşünceler, olumlu/aktif duyguların yolunu açarlar. **Duygular**, söz konusu düşünceleri canlı tutar, onları besleyecek ve destekleyecek başka düşünceleri teşvik eder ve insanı harekete geçirirler. İnsanın benliğini derin biçimde etkileyen duygular, onu doğal biçimde eyleme yönlendirirler. **Eylemler** ise, başarı için gerekli olan fiziksel görevlerin başarılması için gerçekten çok önemli bulunan son noktayı oluştururlar. Bunlardan biri eksik olduğunda, örnekte sözü edilen piramit oluşamayacağı için, başarı elde edilemez. Sağlıklı bir yabancı dil çalışmasının, öğrenme süreci boyunca karşılaşılabilecek kimi zorluklar ve sıkıntılar karşısında

³⁰ Halbuki en basit bir plan bile kişinin dağınıklığını önler, düzenli olmalarına katkıda bulunur, kendilerine güvenmelerini sağlar ve düşüncelerine açıklık kazandırır. Bkz. Büyükkaragöz-Çivi, *Genel Öğretim Metotları*, s. 166.

sarsılmayacak derecede oturmuş *düşüncelere*, onları dinamik tutarak pasif bir kanaat olmaktan çıkarak *duygulara*, bunları somut bir işe, bir çabaya dönüştürecek *eylemlere* gerçekten büyük ihtiyacı vardır.³¹

Yabancı dil öğrenmede yapılmak istenen işin önemine *inanmak* da önemli bir faktörü oluşturmaktadır. Bir dili öğrenmeye karar verirken bugün yeryüzünde ne kadar insanın onu konuştuğu kişi için önemli bir motivasyon aracı olabilir.³² Bunun yanında dilin popülerliği [bunu sağlayan araçların başında dünyada kültürünün yaygın ve etkin oluşu; teknoloji ve edebiyatta büyük yerinin olması, sinema, müzik ve şiirlerde ön planda olması gelmektedir] siyaset ve ticaretteki etkinliği de ona verilen emeğin sonradan değerlendirilmesi açısından bir hayli etkili rol oynayacağından, yabancı dil öğrenen kişinin, onu öğrenmesinde baskın bir etken olabilir. İnsanın bir çaba ortaya koyabileceği her alanda olduğu gibi, yabancı dil öğrenmede de, inanç gerçekten önemli bir faktörü oluşturmaktadır.

3. Yabancı Dil Öğreniminde Gerekli Araçlar

Yabancı dillerin öğrenilmesi ve öğretilmesine yıllarını vermiş ve 25 dili hatırı sayılır derecede bilen ve konuşan Farber, yabancı dil öğrenmek için gerekli olan araç-gereçlerle ilgili şu önerilerde bulunmaktadır: *Her şeyden önce hangi dili öğrenmeniz gerektiği konusunda bütün gönlünüzle katıldığınız bir kanaate ve karara ulaşmalısınız. Bu bağlamda bir yabancı dilin gramerini daha önceden bir ölçüye kadar incelemiş olmalısınız. Artık belirlediğiniz dili öğrenmek istediğinizden eminsiniz. Bu durumda söz konusu dilin de, sizi telaşa sokmayacağından, sıkılmayacağından, cesaretinizi kırmayacağından emin olabilirsiniz.*³³

Yabancı dil öğrenmede bir çalışma programına gereksinim duyulacağı daha önce belirtildiğinden, burada sadece, bu *çalışma programına* başlamadan önce

³¹ Bu, yabancı dil öğrenmek isteyenlerin plan ve programlarını yaparken, bunun için gerekli olan felsefi, psikolojik, sosyal ve ekonomik temellerini göz önünde bulundurmaları gerektiği anlamına gelir. Krş. Büyükkaragöz-Çivi, *Genel Öğretim Metotları*, s. 202-208.

³² Dünyada en çok konuşulan diller 1989 yılı ortalarında yapılan bir istatistiğe göre şu şekilde sıralanmaktadır: Çince/Mandarca, 864, İngilizce, 443, Hintçe, 352, İspanyolca, 341, Rusça, 293, Arapça, 197, Bengalce, 184, Portekizce, 173, Malayca, 142, Japonca, 125, Fransızca, 121, Almanca, 118, Urduca, 92 milyon kişi... [Sidney S. Culbert, University of Washington, Seattle, Wash. 98195'den] aktaran B. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s. 140-148. Burada verilen bilgiler ve rakamlar, tarafımızdan uzun olarak verilen listeden seçilmiştir.

³³ Berry Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s. 49.

ihtiyaç duyulacak olan birtakım araç-gerece ana hatlarıyla değinilmesi yeterli görülmüştür.

1-Temel Ders Kitabı: Yabancı bir dili öğrenmeye karar veren bir kişinin öncelikle bu dilin grameri hakkında sağlam bir temel verebilecek bir ders kitabı³⁴ edinmesi gerekir. Bu kitaptan ilk olarak önceliği olan şeylerin öğrenmesi gerekeceği açıktır. Dilbilgisinin öncelikli olduğunu, kabul edilmesi biraz zor da olsa, teslim edilmelidir. Eğer bu kitap, kişiye gramerden başka bir şey vermiyormuş gibi görünse de, buna fazla takılmamak gerekir. İnsana, örgün eğitim okullarında bulunan sıkıcı dil dersi kitaplarını anımsatsa da, buna gerçekten aldırmmamak lazımdır. Önerdiğimiz metotta kişi dil zevkinizi ve neşenizi [okuma ve konuşma] zaten başka araçlardan elde edecektir. Bu kitaptan kişinin almak istediği tek şey, ihtiyaç duyduğu gramer kurallarını bulabilmektir. Eğer dilin gramer kuralları burada karmaşık değil, sadece bir biçimde verilmiş, anlaşılır bir ifade tarzı kullanılmış ve bolca örnek verilmişse, bu aranan kitaptır.³⁵

2-Sözlük: Rengi, cildi, boyutları ve fiyatı önemli olmayan bu yapıtın, asıl dikkat edilmesi gereken yönü, çift yönlü [İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce ya da Arapça-Türkçe, Türkçe-Arapça gibi] olması ve aradığınız kelimeleri, fiilleri, deyimleri köklerine de değinerek vermiş olmasıdır. Sözlükte aranan kelimelerin bulunduktan sonra hafızada tutulmasının ise, ayrıca bir çaba sarf edilmesini gerektireceği açıktır. Bunun yerine mini bir hikayenin uydurulması daha kalıcı bir öğrenme yöntemine işaret etmektedir. Gerçekten, bir hikâye uydurmak, kişiye o kelimeyi tekrarlayıp durmaktan daha fazla şey kazandırmaktadır. Harry Lorayne tarafından bulunup geliştirilen **hafıza sihribazı** metodu, bu konuda iyi bir yardımcı örnek olabilir. Orijinal bir yöntem olan bu sistemin önemini burada birkaç cümleyle

³⁴ Bu konuda ABC, Alfa, Alkım, Arslan, Atlantik, Doz, Engin, Fono, Hacettepe-Taş, İm, İnkılap, Metro, Multilingual, Name, Özge, Sak, Sosyal, Sümer, Taş, Tıp Teknik, Timaş, Türkmen vd yayınevlerinin ilgili yayınlarından yararlanılabilir.

³⁵ Bu konuda (Arapça ile ilgili olarak söylenecek olursa) denebilir ki: Yusuf Uralgiray tarafından hazırlanan *Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli Ve Araştırmalı Arapça / İlk Ve İleri Dilbilgisi*, Riyad 1406/1986 (tıpkı basımı Tebliğ Yay.); Melik Suûd Üniversitesi Arap Dili Enstitüsü tarafından yabancılara Arapça'yı öğretmek amacıyla hazırlanan ve Türkiye'de de Cantaş Yayınevi tarafından yeniden basılmış olan 9 Kitaplık [3 kitap dil kuralları, 3 kitap okuma, 3 kitap günlük hayat] seri ile Suriye'de Halep Üniversitesi tarafından yine bu amaçla 7 kitap halinde hazırlanan seriler en faydalı olanlarıdır. Mustafa El-Galâyîni'nin *Câmi'u'd-Durûsi'l-Arabîyye*'si de ders halinde okunduğunda faydalı olacak bir çalışmadır. Bunun yanında 3 kitap halinde Tunus'ta basılan ve Türkiye'de Devlet Lisan Okulu'nda okutulan kitap ise daha faydalıdır denebilir.

ifade etmek yeterli olacaktır. [Japonca'da “çanta” kelimesinin karşılığı “kaban”dır ve yazıldığı gibi okunur. Sabahtan akşama kadar arkadaşıyla bir çanta arayan bir kişinin artık yorulduğu sırada, arkadaşının: “Ama ne yapayım; kabanıma uygun bir çanta bulamadım” demiş olduğunu varsayalım. Bu cümle bize, *çanta=kaban* ip ucunu vermektedir. İngilizce’de *aldatmaca* kelimesinin karşılığı “cheat”tir ve “çit” şeklinde okunur. Bir çiftlikte arkadaşını ziyaret eden biri, büyük baş hayvanların çitler içinde değil, bunun yerine ince bir ip ile çevrilmiş olduklarını görür. Nedenini sorunca arkadaş; önceleri bunun yerinde düşük elektrik verilmiş bir tel vardı. Hayvanlar, bu tele birkaç kere çarpınca artık hiç ona yaklaşmıyorlardı. Biz de bundan sonra teli kaldırıp yerine ip çektik. Kendi aramızda bu sisteme “aldatmaca çit” diyoruz açıklamasını yapar. Burada *aldatmaca=çit* ip ucunu yakalanıyor. “Yavaş” kelimesi İtalyanca karşılığı “piyano”dur ve vurgusu “a” üzerine verilerek “piyano” şeklinde okunur. Şimdi varsayıma dayalı hikâyeye bakalım: Büyük bir müzisyen, taşınırken, en değerli eşyasını taşıyan işçilere: “Aman arkadaşlar yavaş, piyanoyu kıracaksınız” demiş olsun. Burada ip ucu: *yavaş=piyano*’dur. Bu örnekler 10’a kadar çıkarılsa bile, kişi, bunları sırası da dahil, hepsini öğrenmiş olur.]³⁶ Sistemin mucitleri ve uygulayıcıları şunu da eklemektedir: Konuşulan dilde öğrenilecek kelimenin tam karşılığı telaffuzda bulunamıyorsa, ona yakın bir kelime sözlükte bulunup aynı sistem uygulanırsa, yaklaşık olarak aynı başarılı sonuç elde edilir.

Bu hafıza sihribazının kimi faydalar sağladığı yadsınamaz. Ne var ki, bunun her zaman kullanılabilir bir şey olmadığı da görmezden gelinemez. Kimse yabancı dilden öğrendiği her kelime için bir hikaye uydurmaya katlanamaz. Bu konuda birtakım uzmanlar tarafından uydurulan hikayeler, öğrenenlere kimi kolaylıklar sağlayabilir, ama bunu herkesten isteyen bir dil öğrenme metodundan söz edilemez.

3-Cümle Kitabı/Konuşma Kılavuzu: Bunlar seyahat için hazırlanmış, ucuz ve kullanımı kolay olan kitaplardır.³⁷ Çoğunlukla gramer konusuna hiç değinmeyen ancak hayat içinde kullanılan cümlelerin çoğunun rahatlıkla bulunabildiği bu kitapçıkların, taşınması ve kullanılmasını kolaylaştırmak amacıyla, küçük boyutlu

³⁶ Bu ve benzeri örnekler ayrıca kelimelerin, yakın kelimelerle ilgi kurularak öğrenilmesi metoduna ilişkin başka örnekler için bkz. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s. 85-96. Bu metodu kendi çocuklarım ve kimi öğrencilerim üzerinde yaptığım testlerle defalarca denedim ve iyi sonuç verdiğini gördüm.

³⁷ Bkz. 33. dipnot.

olanları tercih edilmelidir. Böylece kişi, onları gereksinim duyduğu her yerde açabilmeli ve alması gereken cümleleri rahatlıkla bulabilmelidir. Otobüste, lokantada, bakkalda fazla bir zaman ayırmadan ve kendini yormadan onlardan yararlanmasını bilmelidir.

İnsanların çoğu, akıcı bir şekilde **konusamadıkları** bir dille kendilerini ifade etmeye çalıştıklarında **utangaç**, **çekingen** ve **felç olmuş** gibi hissediler. Bu bir ölçüde doğaldır. İlk olarak bir topluluğa hitap eden kişinin yaşadığı duygular da bundan çok farklı değildir. İnsan alışmadığı, egzersizlerini yapmadığı başka herhangi bir şeyi denemiş olsa aynı durumla karşılaşır. Ancak bu durum onların bu işi yapamayacakları anlamı taşımaz. Spor dallarının hepsinde³⁸ ilk denemeler başarısız olabilir. Azim ve kararlılıkla bunların hepsi çok rahat aşılabılır. Aynı şekilde bir insanın kendini, herhangi bir dilde akıcı bir şekilde konuşabilir hale gelinceye kadar eğitebileceği açıktır. Önemli olan konuşmayı ihmal etmemek ve her fırsatta pratik yapmaktır. Bunun için öğrenilmek istenen dilde herhangi bir fırsatta kullanılacak olan pek çok cümleyi öğrenmek cesaretlenmek için iyi gelebilir.³⁹ Gereken hazırlığı yapmak, her zaman işi bir hayli kolaylaştırmaktadır.

4-Okuma Kitabı: Biraz zor da olsa, altıncı sınıf düzeyinde bir okuma kitabı ya da okul kitabı temin edilmelidir. Bu tür kitaplar, gerçek dünyaya ulaştıran harika birer köprüdürler. Yabancı dil seviyesi daha zayıf olanların bu kitapların daha aşağı sınıflarından başlamaları daha uygun gelebilir. Burada dikkat edilmesi gereken, kitapların sade bir dille ifade edilmiş olmaları ve hemen herkesin bildiği konuları işlemiş olmalarıdır.⁴⁰ Başka bir dili öğrenmenin en iyi üç yolu: **Okumak**, **yazmak** ve **konusmaktır**.

5-Gazete veya Dergiler: Dil öğreniminin ilgi çekici ve hayatın içinden gelen cazip yönlerinden birine ışık tutan bu malzeme, yazı karakteri, dilin cümle yapısı ve kullanımına önemli boyutlarda katkıda bulunur. Bunlar büyük şehirlerden temin edilebilir; konsolosluklar gibi ilgili iletişim kurumlarından istenebilir. İmkân varsa,

³⁸ Sözelimi, jimnastik, uzun atlama, koşu, kayak, güreş vs. gibi.

³⁹ Yabancı dil öğrenmeye çalışanlar, *bir kahraman yaratmak için her zaman bir savaş kazanmak şart değildir* özdeyişinden hareketle kendilerinin bu işi başarabilmelerine yarayan her tür malzemeyi uygun olan her yerde kullanabilecek biçimde kavramaya ve onları elde etmeye özen göstermelidirler.

⁴⁰ Arapça, Farsça ve Urduca dillerinde metnin hareketli olması da gerekebilir.

bunların birisine abone olunması daha da yararlıdır. Büyük şehirlerin çoğunda bu tür gazete ve dergiler rahatlıkla elde edilebilmektedir.

6-Kasetler: Pek çok çeşidi bulunan yabancı dil kasetlerinin “Kurs Kasetleri” türünün tercih edilmesi daha yararlıdır. Çünkü bunlarda dilin tamamı, seviyeli/aşamalı bir program içinde verilmek istenir. Özellikle Dr. Paul Pimsleur tarafından bulunan “Pimsleur Yöntemi”ne uygun hazırlanan kasetler, dinleme yoluyla kişiye çokça soru sorarak zihnini uyarmanı başarmaktadır. Berlitz, dil eğitiminde en meşhur isimdir. Temel Berlitz Kursları’nda Fransızca, İspanyolca, Almanca ve İtalyanca dilleri vardır. Bu bağlamda her ülkenin veya turistik yerlerin tanıtımı amacıyla hazırlanan *Kültürel Kasetler* de faydalı olabilir. Yabancı bir dildeki şarkılar, oyunlar, metinler, hikayeler ve şiirler gerçekten yararlıdır.⁴¹ Okuma veya Cümle Kitabının okunmasında sıkıntı varsa, okuyabilen birinin onları okumaları ve bu okuyuşun banda alınmasıyla bu problem çözülebilir. Kişinin kendi okuma ve konuşmalarını kaydedip dinlemesi ve/veya bilen birine dinletmesi de kimi yanlışlarını görmesine yardımcı olabilir.

7-Bilgi Kartları: Pek çok dilde basılı bulunan bu kartlar, rahatlıkla ve ucuz olarak temin edilebilirler. Bulunmadığında onları herhangi bir matbaada uygun ebatlarda kestirmek mümkündür. Bu kartların bir yüzlerine yabancı dilde bilinmeyen kelimeler numaralı olarak yazılmalı; arka taraflarında ise, yine bu sıraya uygun biçimde bilinen dildeki karşılıkları yazılmalıdır. Kimi zaman yeni öğrenilen cümlelerin ve kuralların da yazılabileceği bu kartların küçük ebatlarda, biraz sert ama tez kırışmayan/bozulmayan kartonlardan kesilmiş olmaları gerekir. Bu kartların en önemli işlevi, kişinin, hayatında saatleri aşan *gizli zamanlarda* bilgilerini yenilemesi, gözden geçirmesi ve defalarca okumasında en uygun yardımcı olmalarıdır.

8-İşaretleme Kalemi: Okuma ve konuşma kitaplarında olduğu gibi, gramer, dergi ve gazetelerde ilk okuyuşta bilinmeyen kelimelerin işaretlenmesinde kullanılacak olan bu kalemin, üzerini çizdiği kelimenin okunmasını engellemeyen şeffaf-renkli olması tercih edilmelidir.⁴² Kartlara yazılan kelimelerden öğrenilenlerin de işaretlenebileceği bu kalemin sürekli taşınması gerekmektedir.

⁴¹ Bkz. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s. 52-54.

⁴² Bu sayede kişi, zaman içinde ne kadar ilerleme kaydettiğini görüp takdir etme imkanını elde edebilir. Bu ona aynı zamanda bir moral kaynağı da olabilir.

4. Yabancı Dil Öğrenmede Metot

Dil ile ilgili çalışmaların büyük bir kısmı hiçbir zaman dil öğrenmenin metoduna ilişmez. Sözelimi dil öğrenme aşamasında olsun, normal şartlarda olsun insanların sağlıklı iletişimde bulunabilmeleri ve kelimeleri, deyimleri ve kavramları yerli yerince kullanabilmeleri için çoğu zaman ellerinin altında bulundurdukları *sözlükler*, dil öğrenmenin metodu konusunda kayda değer bilgi içermezler.⁴³ *Dilbilgisi* kitapları da genelde dilin nasıl öğrenilmesi gerektiği konusuna ilişmezler ve dilin önemini ve öğrenme tekniklerini içeren metoda ilişkin konulardan söz etmezler.⁴⁴ Dilin tahlili ile ilgilenen ve özel anlamda bu konularla ilgilenen yapıtlar ve/veya yazarlar da söze konu ettikleri dilin ne şekilde öğrenileceği veya nasıl öğrenilmesi gerektiği meselelerine yönelmez ve bu alanda fikir yürütmezler.⁴⁵ Bununla beraber yabancı dil öğrenme gereksinimini karşılayacak ve dilin iletişimdeki önemine denk bir düzeyde olmasa da, yabancı dil öğrenimini kolaylaştırma amacını güden metodik olarak yabancı dil öğretmeyi hedefleyen kimi kurslar, kurumlar ve kitaplardan söz etmek mümkündür.⁴⁶ Ne var ki, bu tür çalışmalardan hüsnü kabul görmüş ve orta öğretimden üniversitenin son sınıflarına kadar herkese tavsiye edilip buna bağlı olarak onlarca defa basılmış bulunan kimi çağdaş eğitim öğretim kitaplarında bile yabancı dil öğrenme metoduna yer verilmediği esefle gözlenmektedir.

Dil ile ilgili her kitap, dilin nasıl öğrenileceği ve bu konudaki metotların içinden seçim yapmamızı sağlayacak değerlendirmelere girmediklerine; ne sözlükler, ne de dili çok yönlü olarak anlatan kitaplar da, bu konuya yer vermediklerine göre,

⁴³ Mesela bakınız: Hasan Eren Ve Diğerleri, *Türkçe Sözlük*, TDK yayınları, Ankara 1988 (Cumhuriyet Tarihi boyunca Devlet desteğiyle resmi bazda yapılan çalışmaların bir usaresi konumundaki bu yapıtta, Türkçe'nin nasıl öğrenileceğine ilişkin bilgiler yer almaz); Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 1995 (Bu Kitap H. Wehr tarafından telif edilip 1961'de *A Dictionary Of Modern Written Arabic* adıyla basılan yapıtının biraz geliştirilmiş şeklinin Türkçe'ye kazandırılmış halidir); Nasuhi Ünal Karaaslan, *Yaşayan Arapça / Modern Arapça'nın Sözlüğü*, 2. Baskı, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Yay. Erzurum 1995 (Bu çalışma Prof. Ch. Pellat tarafından yazılıp 1966'da Paris'te basılan *Arabe Vivant* adlı eserinin kimi katkılarla yayınlanmış şeklidir);

⁴⁴ Örnek olarak bakınız: Ebu Muhammed Abdullah Cemaluddin İbn Hişam El-Ensârî, *Şerhu Katri'n-Nedâ Ve Bellu's-Sadâ*, 11. Baskı, El-Mektebetu't-Ticariyyetu'l-Kübrâ, Mısır 1383/1963; M. Sa'di Çögenli, *Arapça Fiil Çekimleri Ve Sarf Bilgileri*, Bakanlar Matbaacılık, Erzurum 1999; Mehmet Maksudoğlu, *Arapça Dilbilgisi*, İFAV, İstanbul 1991.

⁴⁵ Mesela bakınız Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDKY, Ankara 1998; Muhammed El-Entâkî, *el-Minhac Fî Kavâidi ve'l-I'râb*, Tebliğ, İstanbul 1985.

⁴⁶ Bkz. 34. dipnot

bu konuyu daha özel anlamda ele alan kitaplara başvurmadan başka çıkar gözükmemektedir.⁴⁷

Yabancı dil öğrenme metodu konusunda rahatlıkla söylenebilecek ve asla vazgeçilmeyecek olan temel ilke, **sürekliliktir**. Süreklilik olmadan hiçbir metot işe yaramaz. Bu nedenle, yabancı dil öğreniminde, mutlak başarı için, günü güne çalışmak gerektiğini unutulmamalıdır. En büyük hata bu süreçte ara vermektir. Yabancı dil eğitimi/öğretiminde, alınan **günlük ders sayısı** ile öğrenim süresinin doğrudan bir bağlantısı olduğu söylenemez. Bir günde daha fazla ders almak ve daha kısa bir zamanda bu süreci tamamlamak ile daha az günlük ders almak ve daha uzun süre bunu sürdürmek kişisel tercihe bağlıdır. İngiliz yabancı dil okulları, kanıtlanmış eğitim deneylerine dayanarak, öğrencinin günde en fazla 3 saat ders almasını uygun bulmaktadır. Çünkü, günde 3 saatten daha uzun süreli eğitimlerde, öğrencinin başarısının düştüğü gözlenmektedir. Bunun en belirgin nedeni, ilk 3 saatten sonra öğrencinin dikkatinin dağılmasıdır.

Yabancı dil öğrenen kişi, telaffuz, yazma ve konuşmada en “küçük” hataları bile görmezlikten gelemeyiz; ama o aynı zamanda; birçok hata yapmaktan da korkmamak zorundadır. Dilde hangi hatanın büyük veya küçük olarak tanımlanacağı hiç belli olmaz. Bu nedenle mutlak anlamda her hata düzeltilmelidir. Fakat bu, *en başarılı yabancı dil öğrencileri muhtemelen en çok yanlış yapan kişilerdir* tespitinin yanlış olduğu anlamına gelmez. Çekinmeden konuşan, yeni kelimeler kullanan, öğrendiği yeni dil hakkında görüşlerini ifade etmeye çalışan, pratiği ihmal etmeyen kişiler, herhalde daha çok hata yapacaklardır. Ancak bunlarının başarılarının “**yanılmak, yanılmak** ve yine yanılmak” ama her defasında daha az yanılmakta olduğu unutulmamalıdır.⁴⁸

⁴⁷ Bu konuda yararlı olabilecek birkaç yapıt için bkz. Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler*, USEM, Ankara 1987; Hikmet Sebüktekin, “Yabancı Dil Öğretimi ve Dilbilim”, B.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi, yıl: 1982, sayı: 17-19; Yahya Yavuz, “Türk Eğitim Tarihinde Öğretimde Ezbercilik ve Kaynakları” XI. Türk Tarih Kongresi (Ankara 5-9 Eylül 1990), Kongreye Sunulan Bildiriler, VI. Cilt, s. 2257-2275; İsmail Boztaş, “Çevirinin Dil Öğretimi ve Dil Öğretim Programlarındaki Yeri: Dünü, Bugünü, Yarını”, Çağdaş Çeviri Kuramları ve Uygulamaları Semineri’nde Sunulan Bildiriler, Beytepe: H.Ü. YDYO MTB. Ankara 1992; E. Benveniste, *Genel Dilbilim Sorunları*, çev. E. Öztokat, İstanbul 1995; Necati Öner, “Dille İlgili Bazı Sorunlarımız” Türk Dili Dergisi, 2. Cilt, 423. Sayı (Mart 1987); S. Akdeniz, “Öğrenciye Yabancı Dil Eziyeti”, İnsan ve Kainat, sayı: 98.

⁴⁸ Richard Showstack, “Yabancı Dil Öğrenen Erişkinler İçin On Kural”, çev. Adil Özdemir, s. 354.

Aslında **Yabancı dil öğretimi, ferdifleşmelidir** düşüncesi gerçekten üzerinde durulması gereken önemli bir bakış açısını yansıtmaktadır. Daha da önemlisi “bire bir” bir öğretim sistemine dayanması gereken ve öğrenciyi bu öğretim sisteminin odak noktasında görmek isteyen bir yabancı dil öğretiminde *İyi bir yabancı dil öğrencisi olabilmek için neler gereklidir* sorusunun bütün bir ciddiyetle cevaplandırılmasıdır.

Eğer bir öğrenci bir yabancı dili neden öğrenmekte olduğunu ve niçin öğrenmek istediğini açık ve seçik olarak bilemiyorsa, yabancı dil öğrenmedeki amacını, ayrıca bu amacını gerçekleştirmek için neyi öğrenmek istediğini ve neyi öğrenmeye gereksinim duyduğunu, öte yandan yabancı dil bilgisini ne şekilde kullanacağını net olarak göremiyorsa, yabancı dil çalışırken neye ağırlık vermesi gerektiğini belirleyemeyeceği gibi, hedeflerine ulaşabilmek için neler yapabileceğini de tespit edemez. Yanı sıra, sınıf içinde ve dışında okuma, yazma ve konuşma çalışmalarının hangisini geliştirmesi ve derinleştirmesi gerektiğini de netleştiremez.⁴⁹ Burada asıl meselenin açık bir şekilde vurgulanmasında hiçbir sakınca yoktur: **Kimse mücerret bir çalışmayla yabancı bir dili öğrenemez.** Öğretmen de öğrenci de, öğretim sistemine dahil olmadan önce, dilin hangi yönüne ve nasıl öğrenilmesi gerektiğine ağırlık vermelidir. Her iki taraf da öncelikle yabancı dilin daha çok kullanılan, pratik hayatta işlevi bulunan alanlarına eğilmek durumundadır. Daha özel alanlar ise, zamana bırakılmalıdır.

Her yabancı dil öğrencisinin, çalışmaya başlamadan önce kararlı ve azimli olduğu kadar geçici heveslerden arındırılmış biçimde kendi sağduyusuyla **Yabancı dil öğrenmek, benim için ne kadar önemlidir** sorusu ile **Ben yabancı dili öğrenmek için çalışmayı ne kadar arzu etmekteyim** sorusunu cevaplandırmış olması beklenir. Dilin gerçekten önemli olduğuna ve onu şu anda öğrenmesi gerektiğine kendi sağduyusuyla karar veren insan, (dil öğrenmenin muhtemel başarılarının onun uğrundan verilecek emeğe değeceğini de yeterince kavramış ve) onu öğrenmek için zarurî olan fedakarlığa katlanmaya da hazırlıklı konuma gelmiş demektir.

⁴⁹ Yabancı dil öğrencileri de, ne yazık ki, çoğu zaman öğrencilerinin moral ve motive olma kaynakları hakkında belirsiz ve muğlak düşüncelere sahip olduklarını görememektedir.

Bir yabancı dil hakkında bilgi sahibi olmak başka şeydir; onu **kullanmayı amaçlamak** başka şey. Dil öğrenmek, bir hüneri ortaya koymak, pratik uygulamayla onu geliştirmek ve elde edilenlerini korumaya çalışmak gibidir. Şayet kişi, öğrenmiş olduğu yabancı dili kullanamıyorsa, onu öğrendiğini söylemenin ve/veya bu öğrenmenin hiçbir anlamı olmayacaktır. Yabancı bir dil, ancak gerçek hayatta kullanılmak suretiyle öğrenilebilir. Sadece ders halkasında kalan veya sınıftaki gramer bilgileri ve birtakım örnek cümlelerden ibaret kalan bir yabancı dil öğrenimi, tamamen faydadan hali olmasa da, kişiyi asla öğrenme düzeyine yükseltmeyeceği çok açıktır.

Yabancı dil öğrenme konusunda azimli bir karar nedenli önemliyse, bunu için izlenen **öğrenme metodu** da, bu çabanın başarılı bir sonuca ulaşmasında, o denli büyük rol oynamaktadır. Sözelimi, kelimeleri soyut halde öğrenmek yerine, onları cümle içinde ve bir bütün olarak kullanmaya çalışmak ve bu haliyle anlamak daha verimlidir. Öte yandan, yabancı dil öğrenmede, anadilin öğrenilmesi sürecine bir model olarak bakılabilir. Kişi anadilini konuşurken, önce kuralları düşünerek ardından cümle kurmaya çalışmaz. Aksine, duyduğu, alıştığı ve otomatikman kullandığı cümlelerle kendini ifade eder. Buradan Dilbilgisi kurallarını ezberlemektense, **konuşma, anlama** ve **yazma** rahatlığını elde etmenin daha faydalı olacağı söylenebilir.

Yabancı dil öğrenmenin en genel geçer kuralları şunlardır:

- 1- “Önce kelimeyi ya da cümleyi sağlıklı biçimde **dinleme**;
- 2- Onu telaffuzuna uygun biçimde **tekrar** etme;
- 3- Tekrar etme sırasında anlamını **öğrenme**;
- 4- Dinleme ortamından bağımsız biçimde **okuma**;
- 5- Son olarak kelimeyi doğru biçimde **yazma**.”
- 6- Hedef dilin mantığıyla düşünerek **konuşma**.

Değişik alanlara yayılması gereken bir yabancı dil öğrenme çalışması, bir insan bedeninde işlev gören değişik organların bir sistem içinde işleyişine benzetilebilir. İnsan bedeninde bulunan kafa, kalp, mide, ciğerler, kol ve bacaklar nasıl dengeli bir iletişim içinde kendi görevlerini yapıyorlarsa, yabancı dilin değişik

alanlarında yapılan çalışmaların da aynı şekilde bir uyum içinde kökleşmesi ve gelişmesi gerekmektedir. Nasıl ki, bedende bulunan organlar ve sistemlerin sağlıklı biçimde çalışabilmeleri için, onların ruh ile direk temas halinde olmaları gerekiyorsa, yabancı dil çalışmaları da [alfabe ve doğru *okuyabilme* (kuralına uygun telaffuz edebilme), *konusabilme*, *anlayabilme*, *yazabilme*⁵⁰, *çevirebilme*⁵¹ gibi alanlarda] buna benzer birçok değişik çalışma üniteleri ve birimlerinin koordinasyonunu sağlayacak bir zihnî arka-plana gereksinim duyar.

Konuşmak ve başkalarının dili nasıl kullandıklarına dikkat etmek gerekir. Bu, genellikle insanların nasıl konuştuklarını izlemek anlamına gelir. Radyo dinlerken ve TV programlarını izlerken kelimelerin telaffuzunu ve dilin ritmini yakalamak için **dinlemek** çok faydalıdır. Pek çok dilde kelimeler birbirinden türetilmiştir. Bu durumda kelimenin anlamını, konunun içindeki anlamından çıkarmaya çalışmak gerekir. Bu, dili geliştirmek, yeni deyimler ve yeni kelimeler öğrenmek için iyi bir yöntemdir. Çoğu birer deyim dili olan yabancı dilleri çalışmanın en eğlenceli yollarından birisi de, deyimleri **öğrenmektir**. Konuşmada ve okumada anlaşılmayanları sormaktan çekinmemek gerekir: Merakımızı gidermenin en iyi yolu soru sormaktır. Sorular konuşmaya başlamaya yardımcı olduğu gibi konuşmayı sürdürmeye de yardımcı olacaklardır. Kişinin, öğrendiği yabancı dili, ilgi alanlarına çekmesi lazımdır **İlgi alanları**, bir bahçeye yağın bereketli yağmurlar gibidir. Dil becerileriniz hakkında **konusmak**, daha hızlı, daha güçlü ve daha iyi öğrenmeye yardımcı olacaktır. Bu nedenle bilinen kelime ve cümlelerin mutlaka kullanması gerekir.

Sürekli kullanılan ve tekrar edilen şey öğrenilir ve artık unutulmaz. Dikkat edilen şey hatırlanır. Unutmamak için de tekrar etmek şarttır. Bir insan için çok değerli olan olayların, yıllar geçmesine rağmen unutulmamasının başlıca nedeni tekrardır. Kişi yaşadığı bir olayın benzeriyle karşılaştıkça tekrar onu hatırlar. Sürüp giden bu tekrarlar da onun hafızasını canlı tutar. Öğrenilen bir şey hakkında ne kadar

⁵⁰ “Dil öğreniminin, sırayla, okumak, okuduğunu anlamak, yazmak ve konuşmak merhalelerinden ibaret olduğu bilinmektedir.” Hulusi Kılıç, “Arapça’nın Din Bilimleri Araştırmalarındaki Rolü”, *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, 27-30 Haziran 1989, Samsun, s, 305.

⁵¹ Yabancı dilden anadile çeviri nispeten kolay; anadilden yabancı dile çeviri ise, daha zor olduğundan önce anadile çeviri yapılması, daha sonra anadilden çeviri yapımına geçilmesi biraz kolaylaştırıcı olacaktır.

çok şey bilirse, hatırlama o kadar kolay olur. Kişinin yani tanıdığı bir kişinin birçok özelliklerini öğrenmesi onun zihnine kazınmasına yol açar. Yeni öğrenilen bir kelime de, yeni biriyle tanışmaya benzer. Bu kelime hakkında detaylı bilgi edinmek (yazılış, telaffuz, kelime çeşidi, kök ve ekler vs.) onu birkaç kere sözlü ve yazılı olarak kullanmak, önceki bilgilerle yeni kelime arasında birtakım ilişkiler kurmak onun hatırlanmasını kolaylaştırır.⁵² Bir yabancı dili öğrenmek, bilginin yanında **beceri** de gerektirmektedir. Beceri ise ancak tekrarla kazanılır. Bu bir kişinin araba sürme hakkında bilgi sahibi olmasıyla, bizzat arabayı sürmek için alıştırma yapmasına benzemektedir. Burada kuru teorik bilgi, araba sürmeyi sağlayamaz. Basit misallerle dil pratiği yapmak yetersizdir. Bir dilde yeterli ve hızlı düşünme ve ifade etme yeteneği kazanmak için herkes, özellikle kendi alanında, hedef dili olabildiğince kompleks kullanmaya çalışmalıdır.⁵³

Dil öğreniminde **tekrarın** ihmalî çok sakıncalıdır. Belirlenmiş kısa zaman dilimlerinde kişi, bir gün önce öğrendiği 10 kelimeyi tekrar gözden geçirmelidir. Bir lider, günün her saatinde liderdir; bir amir veya memur da sadece mesai saatlerinde bu sıfatı kazanmaz. Yabancı dil öğrencisi de bunlar gibidir. Günün her saatinde öğrenmekte olduğu **dilin dünyasında yaşamak**, kişiyi daha hızlı bir şekilde sonuca ulaştıracaktır. Mevcut şartlar öne sürülerek dil ile birlikte yaşamının mümkün olmadığı öne sürülemez. Her ne şekilde olursa olsun, imkân dahilinde bulunan bütün araçları kullanmaya özen göstermek, bunlara yolun üzerinde karşılaşılan işe yarayabilecek her şeyi ekleyerek dilde ilerlemeye devam etmek gerekmektedir. Pratik konuşabilmek için, günlük hayatta çokça kullanılan cümleleri öğrenmek epey cesaret vericidir. Buna bu amaçla hazırlanmış olan kasetleri de eklemek yararlı olacaktır. Öğrenilenleri, yalnızca dil çalışmaları sırasında değil, gerçek konuşmalarda, okumada ve yazmada kullanma fırsatlarını değerlendirmek de önemlidir. Böylece öğrenilmiş olan bilgilere bir hayatîyet kazandırılmış ve onları sindirme fırsatı yakalanmış olunur.

Yabancı dil öğreniminde **yazmak** gerçekten önemlidir. Yazarak öğrenilmeye çalışılan dilin iyice elde edilip pekiştirilmesi lazımdır. Yazılı olan veya söylenen bir kelimeyi anlama, onu iyi telaffuz ederek kullanma ve onu doğru bir şekilde

⁵² Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 37-38.

⁵³ Bkz. Özcan Başkan, *Bildirişim: İnsan Dili ve Ötesi*, Altın Kitaplar Yay. İstanbul 1988.

yazabilme yeteneği, kişiyi her kelimenin hakimi yapacaktır. Bilinen kelimelerin pratik biçimde kullanılması, doğal olarak daha fazla bir çabayı [öğrenilen konuda daha fazla pratik yapmayı] gerektirir. Her insan, küçük yaşlarında kısa bir sürede bir dili öğrenmiş olduğuna göre, kimse yabancı dil öğrenme yeteneği olmadığı mazeretinin ardına saklanamaz. Eğer kişi, bir sistem aracılığıyla ilerleyecek disipline ve dürtüye sahip ise⁵⁴, ne tür eğilim ve yeteneğe sahip olursa olsun, bunun dil çalışma eyleminde hiçbir olumsuz yanı olmayacaktır. Aksine dil çalışmalarında, her biri bir kalenin fethine denk bir sevinç, azim ve güven kaynağı işlevini gören kuralların, cümlelerin ve fiillerin öğrenilmesiyle kişinin hissettiği zevk, onda duygusal bir momentumun doğmasına yol açacak ve kendisini daha ileriye taşıyacaktır. Bunlar aynı zamanda kişinin “Ben, bunu öğrenemem!” şeklinde göstermiş olduğu asılsız ve mantıksız direncinin de kırılmasına yol açacaktır.

Yabancı dili, anadili öğrenme metoduyla öğrenmenin başlıca aşamaları:

- 1-Dinleme/duyma, doğru telaffuz etme ve tekrarlama;
- 2-Kalıplaşmış kelimeleri; cümleleri okuyarak öğrenme, anlama, anlatabilme;
- 3-Cümle içinde yer alan kelimelerin anlamlarını öğrenme ve anlatabilme;
- 4-Anlatımda yer alan arka arkaya gelebilen cümleleri ve ifade tarzlarını anlama;
- 5-Söylenen cümleleri veya okunan haberleri, şarkıları anlama ve yazabilme.

Bu aşamaların birbirini izledikleri varsayımı doğru kabul edilecek olursa, yabancı dil öğreniminde yazmanın, en son geliştirilmesi gereken yetenek olduğu kanısına ulaşılabilir. Ancak işin başında yazma hatalarını yeterince önemsemeyen ve onları düzeltmek için sistemli çaba sarf etmeyenlerin sonradan bunu başarabilmeleri çok zor olacaktır. Yanlış biçimde yazmayı öğrenmiş olmak, hiç öğrenmemiş olmaktan daha gerilerde yer almaktadır.

Acaba yabancı dil öğrenimini sıkıntısız hale getirebilecek sihirli bir yol var mıdır? Bu soruya öncelikle şöyle bir cevap vermekte yarar vardır: **Siz çaba göstermedikçe, yabancı dil öğrenmede hiçbir şey işe yaramaz.** Bu cevapta vurgulanmak istenen size, hiçbir zahmete katlanmadan bir şeyler elde edeceğinize kimsenin söz vermemesi gerektiği hususudur. Çok yönlü çalışmalar, kişinin aerobik

⁵⁴ Her insanda bu hususiyetlerin fazlasıyla var olduğu pek çok deneyle kanıtlanmıştır.

egzersizi, ağırlık kaldırma, esneme, yüksek teknolojlili jimnastik makineleri, koşu, yüzme, vitaminler ve diyet gibi hayat içinde yapabileceği ve yararını göreceği faaliyetlerden biri olarak algılanmalıdır. **Acaba bunlardan hangisini kullanayım** demeye ve kendini onlar arasında bir tercihe zorlamaya gerek yoktur. İhtiyaca göre, yeri ve sırası gelen yapılmalıdır. Etkili biçimde uygulanmayan **Çok Yönlü Ataklar**, [eğer başarısız olunursa], satın alınmış bulunan **kitaplar, kasetler, sözlükler ve bilgi kartları**, tıpkı doktorun verip satın alındığı halde **içilmeyen haplar**, spor amacıyla temin edilip **kullanılmayan ağırlıklar** ve hiçbir zaman antrenman amacıyla giyilmeyen **koşu ayakkabıları** gibi, hiçbir işe yaramayacak ve hep kişinin gelip kendilerinden istifade etmesini bekleyeceklerdir.

Charles Berlitz, *bir kelimeyi ya da cümleyi sesli bir şekilde 10 ya da 20 kez söylemenin aynı cümleyi 50 kez okumaktan daha etkili bir öğrenme tekniği olduğunu* tespit etmiştir. Aynı şekilde, *bir kelimeyi ya da cümleyi çalışma kitabından 50 kez görmek, onu kafaya, bir gazetede görmek, radyo, kaset, sinemada ya da bir insanla konuşurken, birkaç kez duymak kadar iyi yerleştiremez* tespiti de onundur.⁵⁵

Yalnızca bir gramer kitabıyla yabancı dilde ustalaşmaya çalışmak, doğal olarak çok sıkıcı gelecektir; yalnızca cümle kitabını kullanmak ise çok yüzeysel, sadece kaset ise verimsiz olacaktır. Yalnız kelime öğrenmek ve gazete kullanarak bunu başarmak olanaksızdır denebilir. Çok Yönlü Ataklar ise, kişinin başarılı olmasının yolunu açar.

Farber'in önerdiği metoda göre, bir yabancı dili öğrenmenin bütünü anlatan en başarılı sistem, dört ana unsurdan oluşmaktadır.⁵⁶ Bunlar:

1-Çok Yönlü Ataklar: [Okuma, dinleme, yazma, konuşmayı beraber uygulama tekniği].

2-Gizli Anlar: [Bu, hayatın çoğu zaman öldürülen kısa zaman dilimlerine dikkat çekip onları iyi değerlendirmeyi amaçlayan bir kavramlaştırmadır]. Bunun

⁵⁵ Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s, 60.

⁵⁶ Bkz. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s, XXI-XXIII.

*akustik uzam*⁵⁷. ile yakından büyük ilgisi olduğuna da burada işaret edilmesi gerekmektedir.

3-Sihirli Hafıza Sistemi: [Kelimleri, birtakım çağrıştırmacı öğelerle beraber öğrenmek; bir kelimeyi ya da kuralı hafızada canlı tutmak ve hemen unutmamak için kimi yapay hikâyeciklerden yararlanma tekniği].

4-Dalış: [Yabancı dil öğrenmek için karar verip işe koyulma, kararsızlık durumundan kurtulma ve kararlılıkla işin peşini takip etme yöntemi].

Bunlar, Farber'e göre, yabancı dil öğrenme metotları konusunda tespit edilebilen en verimli yöntemlerdir. Gerçekten de gereği gibi uygulanır ve bir bütünlük halinde içinde ele alınırlarsa, yabancı dil öğrenmede kişiye bir hayli kolaylıklar sağlamaktadır. Doğal olarak bunlar konuyu sınırlamak amacıyla değil, bir fikir vermeleri açısından dikkate alınmalıdır. Her biri kullanılabildiği ölçüde, şartlara uygun düştüğü kadarıyla uygulanmalıdır.

5. Yabancı Dil Öğrenmede Başlangıç

Yabancı dil öğrenmenin standart bir başlangıcından söz edilemez. Zira insanların onu öğrenme saikleri ve kullanma alanları çok farklılık arz edebilmektedir. Bunların hepsi için, şuradan başlanması gerekir gibi bir şey söylemek çok zordur. Bununla beraber, dili her açıdan öğrenmeyi hedefleyen kişilere söylenebilecek ya da önerilebilecek kimi başlangıç noktalarından bahsedilebilir. Öncelikle yapılması gereken şudur: Konular, kullanım açısından büyükten küçüğe göre sıralanmalı ve öğrenmede bu sıra izlenmelidir. Geniş alanda kullanılan konular öncelikle öğrenilmelidir.⁵⁸

⁵⁷ *Akustik uzam*, radyo dinlerken, televizyon seyredirken, telefonla konuşurken, bilgisayar ağıyla dolaysız ve süregen biçimlerde iletişim yaparken girdiğimiz metaforik uzamdır. Bkz. Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, s. 29.

⁵⁸ Bu konuda dikkate değer bir uygulamaya dikkat çekmek yerinde olacaktır: Eğitimci **zaman** hakkında bir konuşma yapıyordu. Bir yerde şöyle dedi. "Tamam, şimdi küçük bir sınav yapmanın zamanı" Masanın altına uzanıp geniş ağızlı, galonluk bir cam kavanoz çıkardı. Masanın üstündeki yumruk büyüklüğünde taş parçalarıyla dolu bir tepsinin yanına koydu. "Sizce bu taşların kaç tanesini bu kavanoza, şu kavanozun içine sığdırabiliriz?" Herkes tahminini yapınca, "Peki görelim bakalım" dedi. Kavanozun içine bir taş yerleştirdi... sonra bir başkasını... bir tane daha. Kaç tane koyduğunu hatırlamıyorum, ama kavanozu doldurmuştu. O zaman sordu: "Kavanoz doldu mu?" Herkes taşlara bakıp "Evet" diye yanıtladı. Bunun üzerine "Eeeh" dedi eğitimci. Tekrar masanın altına uzanıp bir kova dolusu çakıl taşı çıkarttı. Birazını avuçlayıp taşların üzerine döktükten sonra kavanozu sağa sola sallayarak küçük çakılların aralardaki boşluklara yerleşmesini sağladı. Sonra gülerek bir daha sordu. "Kavanoz doldu mu?" Bu kez kavramıştık. "Galiba dolmadı" dedik. "Güzeel," dedi. Masanın altından bir kova dolusu kum

Yabancı dil öğrenmeye karar verilirken gereken malzeme hazırlandıktan sonra **ilk derse** geçilebilir. Eğer öğretici konumunda birisi varsa, zaten gereken zamanlamayı ve okunacak bölümlerin seçimini o belirleyecektir. Kendi kendine çalışanlar için, ilk derse Gramer Kitabı'ndan başlamak iyi bir başlangıç olabilir. Sözelimi, önce ilk beş konu seçilmeli; okuma ve anlama çabası içinde kelimeler, cümleler dikkatle süzülmalıdır. İlk paragrafın anlaşılması için çaba sarf edilmelidir. Aşağı yukarı anlaşıldığı zaman değil, ancak bu pasajın tam olarak anlaşıldığı kanaatine ulaşırsa ikincisine geçilmelidir. Anlaşılmadığında birkaç kez daha okunmalı ve anlamayı engelleyen şeyin tam olarak ne olduğu belirlenmelidir. Eğer belirlenebiliyorsa, bir kurşunkalemle kişiyi zorlayan kelime veya kelimelerin *altı çizilmelidir*. Metnin kolayca anlaşılmasına yol açan ve kafayı karıştıran her neyse onun sağına ya da soluna bir *çizgi çizilmelidir*. Bu paragrafın kitapta her zaman aynı kalacağı ve asla değişmeyeceği malumdur. Burada kişinin aklını karıştıran Dilbilgisi kuralı, zihin ona açılmaya karar verinceye kadar karışık kalacaktır. Yapılması gereken en önemli şey bu aşamada hiç *acele edilmemesidir*. Bilgi, bazen tıpkı bir lambanın yanması gibi, kendiliğinden insanın zihnine akıvermektedir. Yeter ki, anlaşılmayan konu özetle yazılmış ve *anlaşılmayan meseleler* dosyasına konulmuş olsun. Yabancı dil öğrenmeye karar veren kişi, aklına takılan her şeyi yazıp yanında taşımayı alışkanlık haline getirmelidir. Bunları cevaplandırabileceğine kanaat getirdiği her bilene uygun bir ortam ve münasip bir dille *sormasını öğrenmelidir*. Eğer çalışma esnasında bir paragrafa takılır ve çözemezse onu başka bir zamanda çözmek üzere geçebilir. Böylece anladığı kavramlar aracılığıyla ilerlerken zihnindeki karmaşanın ortadan kalkması çok daha kolay olacaktır. Ancak bu "geçme" en ufak bir zorlukla karşılaştığında cümleyi/paragrafı geçmesi gerektiği anlamında değildir. Sadece çözemeyeceğine kesin kanaat getirdiği müstesna hususlar içindir. Onları ihmal etmemeli, sorup öğrenmelidir.

çıkardı. Kavanoza boşaltmaya başladığı kum, iri çakıllar arasındaki boşlukları doldurdu. Yine bize bakıp "Kavanoz şimdi doldu mu?" diye sordu. Haayır! diye gürledik." Güzeel!" dedi eğitimimiz ve bir sürahi alıp içindeki suyu kavanoza dökmeye başladı. Neredeyse bir litre kadar suyu boşalttıktan sonra, "Evet, buradan çıkarttığımız ders nedir?" diye sordu. Biri, "Eh zamanınızda her zaman bazı boşluklar vardır, gerçekten uğraşırsanız, daima daha fazlasını sığdırabilirsiniz yaşamınıza" dedi. "Hayır" dedi eğitim anlatmak istediğim o değil. Mesele şu; Önce büyük taşları koymamış olsaydık, onları sığdırabilir miydik kavanoza?" Stephen COVEY, "**Taşları Kavanoza Yerleştirmek**" <http://www.szsbsb.uni-sb.de>. E-Posta: aks2000@szsbsb.uni-sb.de

Bu beş dersten sonra *diğer malzemenin* hepsinin kullanılmasına başlanabilir. İmkânlar ölçüsünde uygulanabilir bir program dahilinde **Okuma Kitabı, Cümle Kitabı, Sözlük, Gazete/Dergi ve Kasetler** bir arada makûl zaman dilimlerinde ve belirlenmiş bir süre içinde kullanılmalıdır. İdeal çalışma süresi *bir saattir*. Bunu, yapılan işi değiştirmek suretiyle bir buçuk saate çıkarmak mümkündür. Çalışma boyunca arada 3-5 dakikalık üç *dinlenme süresi* de olmalıdır. Her gün bir saatini çalışmaya ayıran, sonunda mutlaka, mükemmel ve memnun edici bir ilerleme kaydedecektir. Unutmamak gerekir ki, başka insanlar çok zeki olabilirler, çabuk öğrenip bunları akıllarında daha uzun süre tutabilirler, bununla birlikte, bir yabancı dilde “ustalaşmak” amacıyla belirtilen biçimde aralıksız çalışan bir insan, okuldaki yabancı dil derslerinde başarısına imrenilen, ama teşvik edilmemiş bir dahiden daha fazla şansa sahiptir. Burada dikkat edilmesi gereken *bilgi kartları, soru fişleri, cümle ve kurallarla ilgili notların*⁵⁹ sistemli tutulması ve hayatın **gizli anlarında**⁶⁰, kelime ve kuralların yazılı olduğu kartlardaki bilgilerin öğrenilmesidir. Yabancı dil öğrencisi, ayırabildiği kadar zaman ayırır, elinden geldiğince çalışır ve *gizli anlarını* kullanırsa, mutlaka ilerler. Burada dil öğreniminin bir *alımlama edimi*⁶¹ olduğuna da işaret edilmesi gerekmektedir. Hiç çaba harcamadan, hiç meydan okumadan sırf edilgen bir dinleme veya çalışma ile gerçek anlamda bir kazanç elde edilemez. Okuma, dinleme, pratik konuşma, göz-kulak ve yalnızca *kulak anlarının* düzenli-bilinçli kullanılması ise, daha hızlı yol alınmasını sağlayacaktır.

⁵⁹ Her bir karta 6 kelime yazılması idealdir. Fazlası hem karışabilir hem de hafızaya yerleşmelerini zorlaştırabilir.

⁶⁰ “Gizli Anlar” kavramı burada, normalde yararlı bir kullanıma yönlendirilemeyecekleri düşünülen anlamsız zaman parçacıklarını betimlemektedir. Bir müzik dinlerken, bir film seyredirken, hatta bir telefon konuşması yaparken, hava almak için bir bahçede gezinirken harcadığımız zaman dilimlerini anlatmaktadır. Dilin dünyasında yaşarken baktığımız, gördüğümüz şeyleri düşünme, onlarla ilgili öğrendiğimiz kelimeleri ve cümleleri hatırlamaya çalışmanın yanında, hatırlayamadıklarımıza kartlarımızdan açıp bakmayı ve kısa aralıklarla da olsa, bu dünyada yaşamaya devam etmeyi ifade etmektedir. Tavşan ile kaplumbağanın yarışı misalinde de dikkat çekilen *gizli anların* “daha zamanım var, sonra bakarım, çalışırım, öğrenirim” felsefesiyle değil, sistemli ve verimli biçimde kullanılmasına dikkat çekmektedir. Hayatın iş ve eğlence şeklinde ikiye ayrılmasının yanlışlığına, her ikisinin de beraber yapılabileceğine vurgu yapmaktadır. Yalnızca, farkına varamadığımız bu kısacık anların uygun biçimde kullanılmasıyla bir dilde 12 ayda yeterli düzeye gelinebileceği kimi yabancı dil öğretme uzmanları tarafından belirtilmiştir. Sözgelimi, Bkz. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s, 76-81.

⁶¹ *Alımlama*, iletişim sürecinde, mesajın amaçlanan kişi, küme ya da izler-kitleyle buluşma anını, ortamını ve sürecini dile getiren bir kavramdır. Alımlama, alıcı kategorisinin, iletişim sürecinin dinamik bir unsuru olduğunu, dolayısıyla alıcıların da edilgin değil, etkin birer katılımcı olduklarını ima etmektedir. Alımlama, iletişim mesajının basitçe ve edilgin bir biçimde tüketilmesi anı değil, o mesajın etkin olarak yeniden-üretileme anıdır. Bkz. Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, s, 32.

6. Yabancı Dil Öğreniminde Dilbilgisinin Yeri

İnsanlar, bir yabancı dili öğrenirken zorunlu olarak cümlelerle karşılaşılır. Cümleleri anlamak veya cümle kurmaya başlayabilmek için Dilbilgisi kurallarına uymak gerekir; ancak bunun da belli bir süresi ve zamanı vardır. Kişi cümle kurarken Dilbilgisi kurallarını düşünerek kelimeleri sıralamaz. Kelimeler, doğal olarak zihninde Dilbilgisi kurallarına uygun biçimde dizilirler. Her dil, bir ifade biçimidir. Bir dili öğrenmek, kendi duygu ve düşüncelerini sözlü veya yazılı olarak ifade edebilmek ve/veya bu dilde ifade edilmiş duygu ve düşünceleri kavrayabilmek anlamını taşır.

Geleneksel yabancı dil öğreniminde kişiye okuma, konuşma ve yazma yeteneklerinin kazandırılması yerine söz konusu dilin yapısına dalınarak gramer kuralları ile doldurulmuş bir hafıza hedeflendiğinden kişi, **anlama**, **yazma** ve **konusma** alanlarında sıkıntı içinde kalır. Onca gramer kuralının çokça zikredilmesine ve öğrenilmiş olmasına rağmen dili anlamamak, konuşmamak, yazmamak ve yazılı ya da sözlü ifadeleri çözememek kişiyi yıldırma ve kimi zaman da şevkinin kırılmasına yol açmaktadır. Öğrenmeye ilişkin verilmiş kararının gevşemesine ve bazen çözümlenmesine neden olabilmektedir.

İnsanlar, genelde yabancı dil öğrenmenin zor olduğuna inandırılarak yetiştirilirler. **Sağduyu**, insanlara, perhiz yapmadan zayıflamaya çalışmanın, egzersiz yapmadan güçlü kaslara sahip olmanın beklenemeyeceğini söylemektedir; ve bunda gerçekten isabet ettiği ve haklı olduğu söylenebilir. Öte yandan yine aynı sağduyu, herhangi bir yabancı dili iyice öğrenmedikçe o dilde iletişime geçmekten zevk alamayacağımızı; gramer bilgileri⁶², fiiller, istisnalar, deyimler, ata sözleri vs olmadan dilin zevkine eremeyeceğimizi söylemektedir; ne var ki, bunda diğer tespitin aksine gerçekten yanılmaktadır.⁶³ Bu, yabancı dil eğitimi konusunda çevre [özellikle örgün eğitimin albenisiz, bilince dayanmayan ve çoğu zaman cazibesiz bir biçimde sürdürülmesi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz imaj] tarafından oluşturulan yanlış bir kanaattir. Aslında, dilin, gramere boğulmadan; hızlı, kolay, ucuz, zevkli ve örgün eğitimin kimi zorluklarına katlanılmadan öğrenilmesi mümkündür. Zira dil

⁶² Bu bilgiler; örgün eğitim öğrencilerinin *Bermuda: Şeytan Üçgeni* diye tanımladığı ve *kurallar düşmanlarınız içindir* İspanyol atasözünün vurguladığı bilgi türüdür. Krş. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s, 10.

⁶³ Bkz. Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, s, XIX-XX.

öğrenmek, hiç de zor bir iş değildir. Ne var ki, örgün eğitim hayatındaki yabancı dil öğretimi çabaları gerçek anlamda “ödüksüz”dür ve çileden çıkaracak derecede can sıkıcıdır. İnsanların kolayca gizli bir nefret duygusuna kapılmalarına neden olan bu durumdan ötürü, söz konusu kurumlarda yabancı dil öğrenmek, insanlara zor görünmektedir. Bu tür öğretim kurumlarında yabancı dil bilgisi, tamamıyla, veya büyük ölçüde, dilbilgisine dayandırıldığından, onlar, çoğu zaman yabancı dil öğrenme girişimlerine karşı hazırlanmış bir **engel kursu** gibi işlev görmektedir. Eğer Dilbilgisine eski yöntemlerle yaklaşmakta ısrar edilirse, bu girişim, hiçbir zevk, hiçbir ilerleme neşesi duymadan kuraldan kurala, istisnadan istisnaya koşturup durmaktan başka işe yaramaz. Yabancı dil öğrenmelerinde Dilbilgisi, elbette ki, öğrenilmesi gereken bir kurallar dizisidir. Ama bunu, aşılması gereken büyük bir baraj olarak betimlemenin hiçbir anlamı yoktur. Planlı bir dil çalışmasında Dilbilgisi, **çok yönlü çalışmalar** sergilendikçe, zamanla incelemek, duvarları gittikçe alçalacak ve bir fileden, bir süzgeçten başka bir şey olmadığı fark edilecektir. Yüzyıllardır süregelen batıl kanaatlerin tersine, yabancı dilde ilerlemek için Dilbilgisi’ni bütünüyle “zaptetmek” zorunlu değildir. Çünkü, çok yönlü olarak kavranan dilin, Dilbilgisi’nde de zaten doğal bir ilerleme meydana gelecektir ve gelmektedir.

Bir yabancı dili öğrenmeye kararlı kişilerin uzun süre eski muhafazakâr gramercileri, yabancı dildeki ilerleme zevkinin “katili” olmaktan kaynaklanan ve Farber’in ifadesiyle söylemek gerekirse *bir tür savaş suçlusu*⁶⁴ olarak yargılama hayaline kapılmaları pek yadırganacak bir yaklaşım değildir. Aslında gramercilerin, Dilbilgisi’nin son derece önemli olduğu yolundaki ısrarlarında haksız olduklarını söylemek de pek akıllıca olmaz. Ne var ki, dil öğrenmeye, Dilbilgisi’nden başlamanın zorunlu olduğunu ileri sürmenin makûl bir izahı da bulunamaz. Dilbilgisi’ne “uymak” gerçekten önemlidir ve işin mantığını kavramakta büyük bir yardımcı unsur işlevini gördüğü de görmezlikten gelinemez. Bununla beraber, bunun için Dilbilgisi’ni her yönüyle ve kelimenin tam anlamıyla “bilmek” şart değildir. Eğer dil öğrenirken, baştan Dilbilgisi’ne uyulursa, ardından da o dili, neden zaten konuşmakta ve kullanmakta olduğumuz gibi kullanmamız gerektiği anlaşılırsa, o zaman *dilbilgisi kuralları*, hiçbir yere bağlı olmayan yabancı şeyler olmaktan çıkar, eski birer dosta dönüşüverirler. Bu süreç içinde Dilbilgisi kuralları, yabancı dilin

⁶⁴ Farber, age, s, 40.

havasına girildiğinde ve kişinin onları bir parça sindirmeye başladığı andan itibaren devreye girdiklerinde sıkıntıya değil, bir tür sevince neden olabilirler ve **bunun neden böyle geldiğini veya neden bu şekilde söylendiğini şimdi anladım** dedirterek bir tür ödül gibi bir işlev görebilirler.

İnsan, bir yabancı dil için, ne zaman öğrendim diyebilir? Dilde öğrenme [kişinin öğrendim diyebileceği zaman], kişinin konuşma ya da yazma sırasında özel bir düşünmeye gerek duymadan kelimeleri kuralları çerçevesinde sıralayabildiği aşamada gerçekleşir.⁶⁵ Burada önemli olan dili çabucak öğrenme hevesi yerine, “dili iyi bir şekilde öğrenme” hedefinin öne çıkarılmasıdır. İnsan bir dili her yönüyle bir yıl içinde öğrenmeyi beklememelidir. Bu sürede insan ancak çok ağır olmayan metinleri okuyabilir, anlayabilir ve daha basit düzeylerde cümlelerden oluşan hikayeler yazabilir. Aslında kişi dil öğrenmeye başlayan kişi özellikle okuma, dinleme ve yazmaya devam etmelidir. Sıkı bir şekilde üç yıl yabancı dil çalışan bir insan, bu dili ana dili olarak kullanan bir kişiyle fikrî bir konuda sohbet edebilir. Yani bu diyalogunda hiçbir sıkıntı çekmez; bilmediği kelimeleri veya cümleleri sözün gelişinden çıkarabilir veya yaklaşık anlamıyla yorumlayabilir. Daha ileriki yıllarda “mükemmel”e doğru ilerler; canlı tartışmalara katılabilir, uzmanlık gerektiren alanlarla ilgili ilmî ve felsefî makaleler ve kitaplar yazabilir.

7. Eğitim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi: Öğreten-Öğrenen İletişimi

Günümüzde, dünyanın her tarafında yaygın halde bulunan modern okulların müfredat programlarında yer alan **yabancı dil öğretimi**, en gelişmiş ülkelerde bu eğitimi alanların 1/10.000’ne bile “bir yabancı dil” öğretmeyi başaramamasının ortada oluşu, ne kadar büyük bir ulusal ve kültürel kayıpla karşı karşıya bulunulduğunu ortaya koymak için yeterlidir.⁶⁶ Ders programı kadar, geliştirilmiş öğretim tekniklerinin de bunda önemli bir rol oynadığı ve özellikle uygulayıcı konumunda bulunana öğretim elemanlarının dil öğretme konusunda aydınlatılmaları ve eğitilme biçimleri üzerinde ciddiyetle durulması gerektiği konusunu da zorunlu olarak gündeme getirmektedir.

⁶⁵ Bkz. Farber, age, s, 75.

⁶⁶ Dünya genelinde tarih boyunca uygulana gelen eğitim metotları ve Doğu ile Batı okullarının özet bir değerlendirmesi için bkz. Peter Burke, *Bilginin Toplumsal Tarihi*, s. 50-52.

Bunlar büyük paranteze alınarak bir tarafa konulacak olursa denebilir ki, **doğru olan yabancı dil öğretiminde odak noktasının öğrenci olmasıdır.** Yabancı dil öğrenmenin önemi, metodu, insana sağlayacağı maddî ve manevî, sosyal ve kültürel faydaları vs gibi konularda öğrenci her şeyden önce iyice aydınlanmalı ve/veya aydınlatılmalı, bilinçlenmeli ve/veya bilinçlendirilmeli ve her öğrenci en azından bir iki yabancı dili öğrenebileceği konusunda yüreklendirilmelidir. Kimi becerikli ya da başarılı öğrenciler yabancı dili öğrenmenin bir yolunu bulmakta zorlanmıyor olabilir. Ancak, yabancı dil öğretiminin içinde bulunan herkese nasıl çalışmasının yararlı ve verimli olacağı konusunda aydınlatıcı toplu bir çalışma yöntemi verilmesi de gerekmektedir. Öğrencilerinin gereksinimleri konusunda duyarlı olan deneyimli bir öğretim elemanı, yabancı dil öğrenmek için zorunlu olan şeyleri sürekli hatırlatmakla yetinemez. Her hoca, aynı zamanda öğrencilerine bunu nasıl yapacaklarını pratik olarak göstermek suretiyle öğretmelidir. Çok değerli olan ve büyük bir imkân manası taşıyan zamanlarını nasıl verimli hale getireceklerini, boş vakitlerini nasıl değerlendirmeleri gerektiğini, durumlarını nasıl düzelteceklerini kavratmayan; tamamen özgür bir ortamda öğretimde öğrencinin odak noktası haline gelmesinin önemini ısrarla vurgulamayan, dil öğrenme görevini başarılı bir biçimde planlayıp uygulamada öğrencilerin kazanmaları gereken sorumluluk ve prensipleri gerçek anlamda açıklamayan bir yabancı dil öğretim elemanı sorumluluğunun bilincine erme noktasında sorunlar taşıdığı gibi, öğrencilerine karşı da görevlerini hakkıyla yerine getirmekten aciz kalıyor demektir.

Modern eğitim sisteminde öğrencilerin kendi hocalarını belirleme imkanından yoksun kalmaları, yeteneklerine göre kendilerini geliştirme imkanlarının çoğu zaman ellerinden alınması ve standart bir eğitim ve/veya öğretim temposuna tabi tutulması⁶⁷, öğrencinin *faillik işlevini* köreltmekte ve çalışma azmini büyük ölçüde kırmaktadır. Yapılan bazı araştırma ve incelemelerin, modern öğretim kurumlarında bulunan öğrencilerin % 89'unun ne okumaları gerektiği konusunda herhangi bir görüşe sahip değilken, % 80'inin müfredatta yer alan dersi neden okuduğu, bu okumasının hayat içinde ne işe yarayacağı ve kendisine ne gibi bir

⁶⁷ Zorunlu olarak bu konuma düşen standart öğretimin, bazı öğrenciler için büyük bir kayıp olduğu, onların öğrenme aşk, azim ve heveslerini körelttiği ve sonuçta sıradan bir öğrenci düzeyine düşürdüğü düşünüldüğünde onun milli serveti ne ölçüde zarara uğrattığı daha rahat gözlemlenebilir. Bina, malzeme, elektrik, su, öğretim elemanı maddi ve manevî yükünün ülke ve millete ne kadar büyük olduğunu tahmin etmek zor değildir.

imkân sağlayacağı konusunda belli belirsiz düşüncelere sahip bulunduğunu gösteriyor olması da ayrıca dikkate şayan bir noktaya parmak basmaktadır.

Eğitim kurumlarının geneline hakim bu mantalitenin yabancı dil derslerine de yansıtacağı açıktır. Nitekim yaklaşık 10 yıl yabancı dil dersi görüp, okullarından mezun olan kişilerin, özel ilgi gösterenler dışarıda tutulduğunda, onu öğrenmemeyi bu derecede nasıl başardıkları gerçekten bir inceleme konusu olmaya değer. Bunun bütün suçu elbette **eğitim kurumlarında** aranmaz; buna **müfredatın, öğretim elemanlarının, öğretme tekniğinin, öğrencinin ve eğitim ortamı** ve atmosferinde söz konusu olabilecek olumsuzlukların da etkisi büyüktür. Bunlar, bir milletin, başka bir ifadeyle bütün bir ülkenin gerçekten elbirliği ile üstesinden gelmesi gereken acil problemlerdir. Yoksa ülke her yıl trilyonlarca maddî zarar yanında, bir o kadar da sosyo-kültürel ve siyasî zarara maruz kalacaktır ve kalmaktadır. Ülkeye ve millete büyük hizmetler yapacak faal beyinler ve aktif zekâlar, bu standart eğitimin kazdığı toplu mezarlara gömülmektedir.

Öğretenin buna benzer alanlardaki sorumluluğuna rağmen, bilinmelidir ki: **Hiçbir öğretici bize yabancı bir dili öğretemez; sadece yardımcı olabilir.** Yani yabancı dil, kimse tarafından kimseye öğretilemez; ama isteyen kişi tarafından öğrenilebilir. Tek taraflı olarak öğretmenin yapabileceği şey, gerçekten çok sınırlıdır. Onun yapması gereken, dille ilgili yeteneklerin gelişmesi için yollar göstermek, çalışma ve öğrenmenin belli başlı en etkili metotlarını kavratmaktır.⁶⁸ *Dili, kişinin kendisi öğrenmek zorundadır. Şiddetli bir arzu ve istek bunun en büyük motor gücüdür.* Bir yabancı dil öğrenimi, öğretmenin kafasında bulunan bilgilerin öğrencilerin kafalarına aktarılmasından öte bir şeydir. Öğretmenin sınıfta yapacağı şeyler, öğrencinin kendi başına çözemediği konular, sorular ve problemler olmalıdır. Öğrencilerin çalışmalarını yönlendirmek, dilin kullanılmasına duygusal, kültürel ve sosyo-linguistik anlamlar katmak, onların kendi öğrenimlerini düzene sokmalarına, doğru yolda ve belirlenen istikamete doğru ne kadar ilerleyip başarı kazandıklarını göstermek gibi katkılarda bulunmalıdır. Öğrenciler de, kendilerinin yapabilecekleri hususları *öğreticinin* yapmasını isteyerek kendilerine de ait olan zamanını öldürmemelidirler. Dilin farklı kullanımlarına ilişkin kimi sorular sorarken, her soruya öğreticinin hazır bir cevabının olması gerektiğini de düşünmemeli ve

⁶⁸ Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, TÜV Yay. İzmir 1994, s. 36.

beklememelidirler. Daha çok kendi aralarında **okuma**, **konuşma** ve **yazma** konularında yardımlaşarak çözemediklerini *öğreticiden* istemelidirler.

İnsan idrakinde, sesler ve şekillerden anlamlara doğru giden bir yol izlenir. Yazılı veya sözlü kullanımda ise, bu yol, anlamlardan şekil ve seslere doğrudur. İdrak: tahlil, hatırlama ve ezbere dayanır. Kullanım ise, terkip ve yeniden üretmekle ilgilidir. Bu nedenle yabancı dil öğreniminde idrak, kullanımdan önce gelmelidir. Eğer çalışmalar hedef dilde yazı yazmaya yönelikse, öğrenim, kaynak dildeki bir kelimedenden hedef dildeki karşılığına doğru; okumaya yönelikse, hedef dildeki bir kelimedenden kaynak dildeki karşılığına doğru olmalıdır. Hafıza ile ilgili araştırmalar, kelimelerin çağrışımlar yoluyla ezberlendiğini göstermektedir.⁶⁹ Bir kelimeyi farklı metinlerde rahatlıkla tanıyabilme ile o kelimeyi sindirip yeterli biçimde kullanma arasında çok sıkı bir ilişkinin olduğunu betimleyen **idrak derinliği** kavramı, yeni öğrenilen her kelimenin, önceki bilgilerden örülmüş muhkem bir çağrışımlar ağının ortasına oturması gerektiğini vurgular. Bu nedenle, belirlenmiş bir konu ile ilgili, sistemli, belli bir hedefe yönelik bir okuma, kişinin kelime hazinesini arttırır.⁷⁰

Fries, kelime bilgisini dört grupta ele almaktadır. Bunlar:

- 1- Dilin yapısını kavramak için gerekli olan **temel kelimeler**,
- 2- **Türetmeleri yapmak** için gerekli olan kelimeler,
- 3- Okurken veya dinlerken **idrak** için gereken kelimeler,
- 4- **Özel alanlar** için gereken kelimeler.

Eğer bu tasnif dikkate alınacak olursa, kişi öğrenmek için kelime seçerken şu önemli noktalara dikkat etmek durumunda kalacaktır:

- 1- Öğrenmek için seçilen kelime dilin için ne kadar **sık** olarak kullanılmaktadır.
- 2- Bu kelime, dili kullanan insanlar arasında ne kadar **yaygın** olarak kullanılmaktadır.
- 3- Bu kelimenin iş görme ve **işe yararlık derecesi** nedir.
- 4- Bu kelimenin, **öğrenmeye uygunluk derecesi** nedir

Kelime hazinesini geliştirmenin en iyi yolu sürekli olarak okumak ve dinlemektir. Çünkü dildeki kelimeler soyutlanarak kullanılamaz. Yeni öğrenilen her

⁶⁹ Eğitimde ezbercilik hakkında etraflı eleştirel bir yaklaşım için bkz. Yahya Yavuz, “*Türk Eğitim Tarihinde Öğretimde Ezbercilik ve Kaynakları*” XI. Türk Tarih Kongresi (Ankara 5-9 Eylül 1990), Kongreye Sunulan Bildiriler, cilt 6, s, 2257-2275.

⁷⁰ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 39-40.

kelimenin, belli bir konu ve kullanılacak yeri vardır.⁷¹ Söz konusu kelime, ne kadar çok farklı yerde kullanılırsa, o kadar kolay, çabuk ve verimli bir şekilde içselleştirilebilir.⁷²

Yeni öğrenilen bir kelime, sadece bir cümlede değil, birkaç cümleden oluşan bir konu içinde kullanılmalıdır.

Kelime bilgisinde, somuttan soyuta doğru giden bir sıra izlenmelidir.

Hedef dilden anadiline alınmış kelimelerden yararlanılmalıdır. Arapça'dan alınan kalem, defter, sabah, hürriyet, tercüme, katip; İngilizce'den alınan system, method, handicap; Fransızca'dan alınan professeur, clasique, collection, angaje gibi.

Kelimelerin, anadildeki ses benzerliklerinden hatırlanmasına çalışılmalıdır. Tell/tel, bell/bel gibi.

Kelimeler, belirli sınıflara ayrılarak öğrenilmelidir. Renkler, meyveler, aletler, meslekler, branşlar gibi.⁷³

Aynı harflerle başlayan kelimeler, birlikte öğrenilmelidir.

Kelimeler, telaffuzları ile beraber öğrenilmelidir.

Kökleri aynı olan kelimeler, birlikte öğrenilmelidir.⁷⁴

Bu teknik tespitlerin hepsini bir arada kullanabilmek, yabancı dil öğrenenlere çok faydalı olacaktır. Eğer sözü edilenlerin tamamı yapılamıyorsa, yapılabilenlerinin uygulanması da kısmen faydalı olabilir. Tümü uygulanamıyor diye, hepsini terk etmek doğru olmaz.

8. Yabancı Dil Öğrenmede Kazanılması Gereken Temel Kabiliyetler

Herhangi bir yabancı dil öğrenilirken geliştirilmesi gereken temel kabiliyetler: Dinleme, okuma, yazma, konuşma, tercümedir. Bunların hepsinde etkili olan ve onların kazanılmasında büyük rol oynayan alıştırmaların yerini de burada önemle vurgulamak gerekmektedir. Zira o olmadan diğer hiçbir kabiliyeti geliştirmenin imkanı yoktur.

⁷¹ Bkz John C. Condon, *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, çev. Murat Çiftkaya, İnsan Yay, İst 1995, s, 45-48, 49-50.

⁷² Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 40.

⁷³ Bkz. Mustafa Nasıf, *el-Luga ve 't-Tefsîr ve 't-Tevâsul*, Kültür Bakanlığı, Kuveyt 1995, s.62-67.

⁷⁴ Bkz. Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 41-44.

1. Dinleme: Yabancı dil öğrenmede bir anlamda taklit kaçınılmazdır. Eğer bir kişi herhangi bir dili öğrenmek istiyorsa, doğuştan hedef dili konuşan kişileri taklit ederek onu öğrenecektir. Hedef dili dinlemek, kişinin sadece muhakemesini geliştirmekle kalmaz, telaffuz ve konuşmaya da yardımcı olur. Hedef dile kulak veren bir kişinin, duyduğu her kelimeyi anlamaya çalışması büyük bir hatadır. Burada öncelikle dikkat edilmesi gereken, kişinin ana hatlarıyla ne dediğinin tespit edilmesi ve anlaşılmasıdır. Konuşanın maksadını kavramak bu aşamada yeterlidir. Çünkü zaten normal günlük iletişimde de önemsenen budur. Söylenen her kelimeyi anlamak için kafa yormak ise, aşırı yüklenen zihnin kavramaktan uzaklaşmasına yol açacaktır. Çünkü idrak/algılama, önemli olanı seçmeyi gerektirir. Bu nedenle cümlenin özünü yakalamaya çalışmak ve sadece anahtar kelimelere dikkat etmeyi öğrenmek çok önemlidir ve bu ancak zamanla kazanılabilecek bir melekedir.⁷⁵

Başarılı iletişim, muhatabın söyledikleri yardımı ile akıl yürütmeler yaparak onun niyetini anlamaya bağlıdır. Ayrıca iletişim kabiliyeti de, sadece dilde uzmanlaşmaya bağlı değil, insani ilişkiler yardımı ve deneyimin artmasıyla gelişir. Yabancı bir dilde dinlemekle elde edilen şeylerin akılda tutulması, anadile göre daha zor olacağından, söz konusu olan meseleleri az ve öz biçimde sınıflandırarak hatırlamaya çalışmak gerekecektir.

Sıradan dinleme yerine etkili dinleme: İnsan karşısındakini 30 saniye kadar dinler sonra 1 ve 2 saniyelik kopukluk ve dikkat dağılması olur. Öğrenmenin asıl hedefi olan öğrencinin, kendisini olumsuz yönde etkileyen alışkanlıkları etkisiz hale getirmek, etkili olarak dinlemeyi sağlamak, dinlemenin etkili öğrenme aracı olduğunu kabul ederek dinlemek hatta aktif olarak derse katılarak dinlemek ve söz olmayan mesajları dikkate almak gibi görevlerinin bilincine ermesi için çaba sarf edilmesi gerekir.⁷⁶ Nasıl ki, satın almanın olmadığı bir yerde satıştan söz edilemezse, öğrenmenin olmadığı bir yerde öğretmenin de olmayacağı gerçeğinden yola çıkılarak⁷⁷ öğretimde öğrencinin aktif biçimde okuyan, dinleyen, konuşan ve uygulayan bir vasfa haiz olmasına çalışılmalıdır.

⁷⁵ Dildeki anahtar kelimelerin tespiti ve dikkate değer bir kategorizesi için bkz. Mustafa Nasıf, *el-Luga ve 't-Tefsîr ve 't-Tevâsul*, s. 61-71.

⁷⁶ Büyükkaragöz-Çivi, *Genel Eğitim Metotları*, s. 29

⁷⁷ Büyükkaragöz-Çivi, *Genel Eğitim Metotları*, s. 30

Dinlenen şeyleri hatırlamak, hem hafızayı kuvvetlendirir, hem de o dilin mantığını kavramaya yardımcı olur. Sonra anlatmak üzere bir şeyi dinlemek ise, dikkati toplamaya yol açar. Konuşan kişinin jest ve mimikleri, anlamayı kolaylaştırır. Soluk alıp vermedeki ani değişiklikler, vurgu ve duraklama uzunluğu hatırlamayı kolaylaştıran dil ötesi ipuçlarıdır.⁷⁸

2. Okuma ise, mutlaka doğru planlanması gereken ve doğru malzemenin seçilmesini zorunlu kılan bir edimdir. Yabancı dil öğrenmeye çalışan biri, belki daha iyi biriyle işbirliği yaparak düzeyine uygun metinleri tespit etmelidir. Okuma esnasında her takınılan kelime için sözlüğe bakmak iyi bir metot değildir. Öncelikle yapılması gereken ilgi duyulan bir metnin seçilmesidir. Resimli materyalin taşıdığı ipuçları nedeniyle anlaşılması daha kolay olduğundan birinci tercih olması yararlıdır. Okunan materyalin sayfa adedi ve metnin seviyesi gün geçtikçe arttırılmalıdır. Kişi metin içinde anlamını tahmin edebildiği kelimelerle değil, hiç karşılaşmadığı kelimelerle uğraşmalıdır. Metinde geçen olayların akışını yakalamak ve anlamın doğru tahmin edilmesini sağlamak için, bir pasajı okurken, “kim”, “nerede” ve “nasıl” soruları sorulmakla konu ve ana fikir üzerinde odaklaşmaya dikkat edilmelidir.⁷⁹ Son olarak okumada dergi, gazete, bülten gibi malzemenin de yararı çoktur. Ancak bunların hiçbiri fiziki ortamla eşdeğer değildir. Yani en etkili yöntem, dilin konuşulduğu fiziki ortamda yaşamaktır.⁸⁰

3. Yazma: Dilin kavranmasında etkili olan faktörlerden biri de, yazma melekesini kazanmaktır. Günlük tutmak, küçük bir hikaye yazmak ve günlük haberleri özetlemek yazma alışkanlığını kazandırabilir. Öte yandan yazmak, hedef dilde öğrenilen ifadelerin daha canlı bir biçimde hafızaya yerleşmesine ve gereksinim duyulduğunda hatırlanmasına da yardımcı olur. bu nedenle okunan bir kitabı özetlemek, birtakım flaş cümleleri alıntı yapmak ve bazı güzel sözleri yazmak da bu edimi geliştirmede yararlı olabilir.⁸¹

4. Konuşma: konuşma, fikirlerin, söz, yazı, şekil, mimik ve hareketlerle anlama ve anlatabilme yeteneğidir. Düşünceleri sadece kelime haline gelmiş seslerle

⁷⁸ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 45-46.

⁷⁹ Bkz. Y. Erman, “Hızlı Okuma”, *Ultra Dergisi*, yıl: 1993, sayı: 17, s. 68 vd.

⁸⁰ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 47-48.

⁸¹ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 48.

ve anlatmaktan ibaret değil, çok karmaşık bir kabiliyettir.⁸² Bir tür iletişim kurma edimi olan konuşmada esas olan anlamdır. Bunun yanında uygun kelimenin seçilmesi ve düzgün biçimde telaffuz edilmesi de, muhatap için önemlidir. Akıcı bir konuşmada kelime bilgisinin önemi yadsınamaz.⁸³ Doğal olarak bu, karşılaşılan her kelimeyi ezberlemeyi değil, arzu edilen şeyi az ve öz biçimde cevap verebilecek düzeye gelmek için çalışmak daha akıllıca olacaktır. Konuşmada genelde anlam önemli olduğundan, her dilinin bunun için hoş karşılanabilen bir hata toleransı vardır. Eğer söz konusu tolerans sınırı biliniyorsa, konuşmanın daha rahat olacağı kesindir. Yeterli ve akıcı bir konuşma için, karşılaşma ve vedalaşmada çok kullanılan cümleleri, kendini ifade etmek ve tepki vermede sıkça kullanılan cümleleri bilmek de gereklidir. Her konuşmada hafızanın önemli bir rolü olduğundan, muhataba karşılık verme, büyük ölçüde hafızayı sağlıklı bir şekilde kullanmaya bağlıdır.⁸⁴ Muhatabın isteklerine karşılık verme de, kendisinin maksadını anlayıp, imalarını tahmin edebilmekle doğru orantılıdır.⁸⁵

5. Çeviri: Çeviri, bir kişinin anladığını anlaşılır bir dille anlatabilmesidir. Başka bir ifadeyle, çeviri: Bir sözün üslup, anlam ve mesaj gibi bütün özelliklerini, mümkün olabildiğince benzer bir şekilde başka bir dile aktarmaktır. Çeviride kayıplar kaçınılmaz. Zaten kayıpsız çeviri yapmak imkansızdır.⁸⁶ Bir yabancı dili çeviri yoluyla öğrenmek pek tavsiye edilen bir yöntem değildir. Ancak, çeviri yardımıyla hem ana dildeki hem de hedef dildeki temel kabiliyetleri (ki bunlar: dinleme, okuma, yazma ve konuşmadır) geliştirmek mümkündür. Çeviri yoluyla edinilen bilgiler, kişinin genel kültürünü artırır, eşya ve olaylara daha geniş ve çok yönlü bakma yeteneğini geliştirir. Kişinin öğrendiği her kelime ve kavram yardımıyla düşüncesi daha kompleks, tahlilleri daha derin ve tutarlı hale gelir. Bu ise, onun iletişim kurma yeteneğini geometrik bir biçimde arttırmasına yol açar.⁸⁷

⁸² Öge, Adli Tıp, İstanbul 1982, s. 441.

⁸³ Krş. Ayhan Songar, "Ruh Hayatımız", s. 30.

⁸⁴ Krş. Ayhan Songar, "Ruh Hayatımız", *Her Yaşta Ruh Sağlığı*, Tercüman Aile ve Kültür Kit., İstanbul 1986, s. 28-29.

⁸⁵ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 46-47.

⁸⁶ Geniş bilgi için bkz. Demirezen, "Çeviride Kayıplar Sorunu", *Çağdaş Çeviri Kuramları ve Uygulamaları Seminerinde Sunulan Bildiriler*, H.Ü. YDYO MTB, Ankara 1991, Deniz Bozer, "Edebi Çeviri", Frankofoni, Beytepe: H.Ü. Yay. 1991.

⁸⁷ Bkz. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 48-49.

6. Alıştırma: Alıştırmaların amacı dili bir kurallar yığını olmaktan çıkıp, bir meleke haline getirmektir.⁸⁸ Bu melekenin kazanılabilmesi için alıştırma yapmak şarttır. Bir hedef dilde yapılabilecek alıştırmalar özetle şöyle tasnif edilebilir:

- 1-Dilbilgisi Kurallarıyla Yapılan Alıştırmalar
- 2-Kelimelerle Yapılan Alıştırmalar
- 3-Eklerle Yapılan Alıştırmalar
- 4-Konuşmalarla İlgili Alıştırmalar
- 5-Kelime Oyunlar, Bilmeceler vs ile Yapılan Alıştırmalar.

Dil ve kültür bir madalyonun iki yüzü gibi, birbirinden ayrılmaz. Bütün diller için geçerli olan bu kural gereği, dilin her şeyi kendi bağlamında anlamlıdır.⁸⁹ **Kültür**, dilin kendisi içerisinde verildiği bağlamın en önemli şekillerinden biridir.⁹⁰ Dil, kültürün aynasıdır. Ulusun dili ruhudur; ruhu da dilidir.⁹¹ İnsanlar kavram çerçeveleri yardımı ile düşünürler. Hz. Ömer, İslam'a girmesiyle artık Müslümanlığa gizli davet döneminin sona erdiği bir kişidir. Bu nedenle, her Müslüman'ın zihninde Hz. Ömer'e ilişkin bir çerçeve vardır ve bu çerçevenin içi bilgi kümeleriyle doludur. Mesela: Onun Müslüman olmasıyla tüm Müslümanlar yeni Din'e bağlı olduklarını açıkça ilan etmişlerdir. Birinci Halife Ebu Bekir'in seçilmesinde önemli rol oynamıştır. Kendisi 2. halifedir. Adaletiyle ün salmıştır. Bir suikast sonucu öldürülmüştür. Bir Amerikalının da zihninde Abraham Lincoln'e ait zihni bir çerçeve vardır ve bu çerçevenin içi bilgi kümeleriyle doludur. Kendisi bir erkektir, 16. başkandır ve bir suikast sonucu öldürülmüştür. Bir yabancı dili öğrenen kişilerin o dilde kullanılan bilgi kümeleri boş gibidir. Zamanla bu çerçeveler dolmaya başlar. Bunlar tespih taneleri gibi değil, çok yönlü ve kompleks bir ağ halindedir. Birbirleriyle bağlantılı olan kavram çerçevelerinden oluşan bu kompleks ağ, metinlerdeki çok yönlü ve ince manaların kavranmasında büyük bir rol oynarlar.⁹²

Bu nedenle, bir dili öğreten de, onu öğrenmek isteyen de söz konusu **dilin konuşulduğu ülkenin kültürü** hakkında zorunlu olan birtakım hususları da

⁸⁸ Ahmet Kocaman, "Uygulamalı Dilbilim Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi", *Genel Dilbilim Dergisi*, ADÇ. Ankara 1978, s. 12.

⁸⁹ Dil-Kültür ilişkisi bağlamında birtakım açıklamalar için bkz. Bedia Akarsu, *Wilhem Von Humboldt'da Dil ve Kültür Bağlantısı*, İstanbul 1995, s. 79-88, 110-113.

⁹⁰ İsa Kayaalp, *İletişim ve Dil*, TDV Yay. Ankara 1998, 167-173.

⁹¹ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, I, 65.

⁹² Krş. Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, s. 41.

öğrenmek durumundadır. Dil nasıl kendi kültürünün anahtarı işlevini görüyorsa, kültür de aynı şekilde dilin anahtarı konumundadır. Yeni bir dil öğrenmek aynı zamanda yeni bir kültürü de öğrenmektir. Öğrencilerinin problemlerine karşı duyarlı olan bir öğretici, kültürel iletişimden kaynaklanan problemlerin yabancı dil öğrenimi problemlerinden ayıramayacağını takdir edeceği gibi, bunların neler olabileceğini ve çözüm yollarının da neler olacağını en iyi takdir eden kişi de yine o olacaktır. Öğrencilerin yabancı dili başarılı bir biçimde kullanabilmeleri için gerekli olan kültürel değerleri öğrenmelerine yardımcı olacakların en başta gelenlerinden de bu *öğreticidir*. Öğrencinin yapması gereken ise, bu yabancı kültür dünyasında yaşarken karşılaştığı sorunların tamamını öğreticiye yansıtmak değil, dili kullanmaya başlamaktır. Dil becerisini geliştirmeye özen gösterip yabancı dili, sınıf ve öğrenme ortamının dışına taşımak ve hayatını, ilişkilerini, ifadelerini ve eylemlerini bu kültürün diliyle anlatmanın yolunu denemektir. **Öğrenme şeklini organize etmek** de önemlidir. Organize edilmiş şekilde öğrenmek, çalışılan şeyleri hatırlanmasına yardımcı olacaktır. Sözlükleri ve iyi kurs materyallerini çokça kullanmayı ihmal etmemek gerekir.

Bir yabancı dil öğrenmenin en güzel yanlarından biri de, *dillerini öğrenmeye çalıştığımız kişilerden göreceğimiz sevgi ve güvendir*. Bu eylem, bizi onlar için can sıkıcı bir yabancı olmaktan çıkarır, sevinç ve minnetle karşılanan bir kişiye dönüştürür. Bir yabancı dili öğrendiğimizde, diğer kültürün insanları tarafından, o kültürün onurlu bir konuğu olarak kabul edileceğimizden emin olabiliriz. Burada dikkatten kaçmaması ve unutulmaması gereken, her tür ustalığın, bir tür alışkanlık olduğu gerçeğidir. Yabancı dil bilgisi ve ustalığı arttıkça, o bilginin zevki de, bilgiye sahip olan kişiye doğal şartlar altında taşınmış olacaktır. Her bir cümlenin çözülmesi veya her bir cümle kurma insanı motive eden bir moral kaynağı olabilir. İnsan her bir duygusunu öğrenmekte olduğu yabancı dille ifade edebildiğini gördüğünde kendine biraz daha güvenecek ve içinde bir şevkin doğduğunu, bir zevke erdiğini hissedebilecektir.

Yabancı dil çalışılırken izlenen öğrenme metodunun sonuçta başarısını görecektir veya cezasını çekecek olan öğreticiden çok, öğrenci olacaktır. Bir öğretici, testler, ev ödevleri ve özel görevler yüklemek suretiyle öğrencilerin yabancı dili öğrenebilmeleri için zorunlu olduklarına inandıkları her şeyi samimi olarak ilgi

duyabilir. Ne var ki, **eğitim sisteminin yapısı, çoğu zaman bu tür çabaları fedakarca ortaya koyan öğreticileri boşa kürek sallayan bir ırgat veya bir angaryacı pozisyonuna zorlarken, zoraki eğitim sisteminin içinde yer alan öğrencileri de, yabancı dili öğrenmeye çalışmaları gerekirken, öğreticiyi memnun etmeye çalışan kişiler durumuna düşürmektedir.** Bir sınıfta bulunan öğrencilerin büyük bir kısmı bu mantıkla hareket ettiğinde ise, bir taraftan mümkün olabildiğince az bir işle paçayı kurtarmanın yolu aranmış olmakta, bir taraftan da öğretmenlerini, çalışmakta ve öğrenmekte olduklarına inandırmaya çalışmak öne çıkmaktadır. Doğal olarak, yıllar sonra bu yanlış ve iki taraflı aldatıcı tutumlarının acı faturasını ödeyecek olan öğrencilerdir ve onun şahsında millî ve kültürel kaynaklardır.

Günümüzde, **en kaliteli ve verimli eğitimin ferdî eğitim** olduğu gün geçtikçe daha açık biçimde anlaşılmakta, öte yandan bu eğitime duyulan eğilimin hem insanî hem de eğitimin kalitesi⁹³ açısından ciddî bir anlam taşıdığı kesinlik kazanmaktadır. **Ferdî eğitim**, burada bire bir eğitime işaret etmekle beraber, eğiten ile eğitilenin birlikte eğitim görev ve sorumluluklarını üstlenmeleri anlamını taşımaktadır.⁹⁴ Yabancı dil öğrenirken mutlak anlamda sorumluluk almak gerekir. Çünkü: herkes kendi dil öğrenim sürecinden kendisi sorumludur. Yabancı dili öğrenirken, öğreticinin, okulun ve kitabın elbette ki önemi vardır. Ancak "kişinin en iyi öğretmeni yine kendisidir" kuralını unutmamak gerekir. Burada öğrenci, alabildiğine özgür bir ortamda hareket etme güç, imkân ve yetkisine sahip olmalıdır; ancak bu özgürlüğe karşılık daha büyük bir sorumluluk bilincine varmalı ve kendi görevlerini savsaklamaması gerektiğini kavramalıdır. Yabancı bir dil tahsiline yaklaşımın nasıl olması gerektiği her sene sonunda elde edilen veriler ve bulgularla geliştirilmelidir. Bu bağlamda büyük bir kısmı öğreticiyi ilgilendirdiği sanılan "yabancı dil öğretimi" ile daha çok öğrenciyle alakalı olduğu varsayılan "yabancı dil öğrenimi" terimleri beraber ele alınmalıdır. Böylece "Yabancı dil eğitimi" sorunları

⁹³ Eğitimin kalitesinin, ona verilen önem ve onun için yapılan harcamalarla bir ilişkisi varsa, bu konuda şu bilgiler bize bir fikir verebilir: Eğitim için Yunanistan kişi başına 106, İspanya 234, İtalya 523, ABD 786, İsviçre 796, Japonya 950, Türkiye ise, 74 dolar harcamaktadır.

⁹⁴ Modern hayatın insanlara yüklediği geleneksel/yaygın eğitim-öğretim sisteminde insanı onurlandıracak gelişmelerin çok gerisinde kaldığı yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Sözgelimi, yapılan istatistiklerden anlaşıldığına göre, şu anda Türkiye’de uygulanan eğitim sisteminde, eğitimin % 98 ezber, % 2 araştırmaya ve % 0 fikir üretmeye, kendini geliştirmeye ayrılıyor.

daha geniş bir yaklaşım yararına birlikte ele alınmalıdır. Burada bir **anlamlandırma sarmalından**⁹⁵ söz edilmek istendiğini daha açık söylemeye hacet yoktur. [Bunun için ulusal ve uluslararası sempozyumlar, kongreler ve konferanslar düzenlenmeli, buralardan çıkan çözümler ve öneriler ciddiyetle değerlendirilip ilgililer, gereğini yapmak için çalışmalar yapılmalıdır. Bu bağlamda yapılmış bulunan bilimsel çalışmalar ve makaleler⁹⁶ uygun fiyatlarla öğrencilere kazandırılmalıdır. Ayrıca artan öğrenci sayısı göz önünde bulundurularak aynı oranda öğretim elemanı istihdam edilmelidir.⁹⁷] Hem öğretici hem öğrenen sağlıklı, verimli ve etkili bir yabancı dil eğitiminin görev ve sorumluluklarını beraberce yüklenmek için paylaşmalı, her iki taraf da bir yabancı dili öğretme ve öğrenmeyi başarılı kılmak için gerekli olan çabayı, tekniği ve motivasyonu birlikte ortaya koymalıdır.

Bir yabancı dil öğrencisinin, biri **öğretmene**, biri diğer **öğrencilere** ve nihayet **kendine** karşı olmak üzere **üç boyutlu bir görev ve sorumluluğu** bulunmaktadır. Bir öğretici, öğrencilerle ve onların gereksinimleriyle ne derece ilgilenirse ilgilenir, sınıfın, öğretici ve öğrenenlerin aynı pozisyon ve sorumlulukları paylaşmadıkları sunî bir konum olduğu gerçeğini değiştiremez. Öğreten ve öğrenen ilişkisi, her ikisinin hak ve sorumlulukları mümkün olabilecek en erken zamanda tesis edilmeli ve taraflar arasında bir mutabakata varılmalıdır. Bu bağlamda öğreticinin öğrenenlere karşı sorumlulukları olduğu gibi öğrenenlerin de öğreticiye karşı yardımcı olma görev ve sorumlulukları vardır. **Öğrencilerle** dolu bir sınıf

⁹⁵ *Anlamlandırma sarmalı* kavramı, sorunların dağınık ve birbirinden bağımsız biçimde değil, bir bütün içinde değerlendirilip, problemi oluşturan bütün unsurların birlikte oluşturduğu temel sorunun her boyutunu betimlemeyi hedefleyen ve bunun bir süreç içinde çözüme kavuşturulmasını amaçlayan bir çalışma süreci anlamını ifade etmektedir. Krş. Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, s. 41.

⁹⁶ 1986 yılında ABD 353.190, Japonya 80.638, Almanya 73.639, Hollanda 20.157, İsviçre 12.900, Danimarka 6848, Yunanistan 3273, Türkiye ise sadece 1352 bilimsel makalenin yayımlandığı tespit edilmiştir.

⁹⁷ Cumhuriyetin kuruluşundan beri yüksek öğretimdeki öğrenci sayısı 204 kat, öğretim elemanı sayısı ise ancak 94 kat artmıştır. 10.000 kişiye düşen Araştırma Görevlisi sayısı Japonya'da 73, ABD'de 63, Almanya'da 48, Fransa'da 39, Güney Kore'de, 14, Türkiye'de ise 6'dır. 1997'de Türkiye'nin 66 üniversitesinde bulunan öğretim elemanlarının sayısı 55.000 olarak verilmektedir. Bkz. Dursun Dağışan, *Türk Toplumunda Dinî Tartışmalar ve Hoşgörü*, AKMB Yayınları, Ankara 1997 [Bu bilgiler, Prof. Dr. Sadık Tural'ın, "Sunuş" yazısında yer almaktadır]. Bu sırada Türkiye nüfusun 65.000.000 olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu rakamın 10.000'e bölünmesi ile bu oran tespit edilebilir. $55.000:6500=8.46$ Bu da o tarihteki oranı verecektir. YÖK'un verdiği son istatistiklere göre ise, 1999-2000 öğretim yılında hizmet veren öğretim elemanı sayısı: 63.866'dır. Buna göre bu yıl için söz konusu olan oran: $63.866:65.000=9.825$ olmaktadır. Bkz. http://www.yok.edu.tr/İstatistikler/Öğretim_elemanısayısı. Yıl: 1999-2000.

huzurunda yabancı bir dili öğretmek nasıl zor ise, öğrenciler için de sınıfta oturup yabancı dil öğrenmeye çalışmak o kadar zordur. Eğitim esnasında nasıl öğrenciler hocadan sürekli destek görmek isterlerse, hoca da bu eylem boyunca onların desteğine ihtiyaç duyacaktır. Bir **öğreticinin** 10, 15, 20 hatta 30 öğrenciye bir sınıfta yabancı dil öğretme pozisyonunda bulunuyor olması kaçınılmaz olarak rahatsızlık verici, doğal olmayan ve olması gerekenin tersi olan bir durumdur.⁹⁸ Aynı durum öğrenci için de, iç açıcı olmamasının yanında can sıkıcı bir şey de olacaktır. Buna benzer bir eğitim ortamında bulunmak ve ona katlanmak ya da katılmaktan başka çaresi olmayan kişilerin hepsi, grubun iyiliği için fedakarlıkta bulunmak zorundadır. **Öğrenciler** birbirinin öğrenmesine yardımcı olma sorumluluğunu taşırlar. Bunu hakkıyla yerine getirmek için öğrenci, grubun zaten dar ve kısıtlı olan zamanını hoyratça harcamaktan kaçınarak sınıfın ilerlemesine engel olmamaya gayret etmeli, grubun maslahatını kendi menfaatinin ve şahsî ihtiyaçlarının önünde tutmalıdır. **Bir yabancı dil dersinin önemini tam olarak kavrayamayan bir kişinin onu öğrenmesi gerçekten uzak bir ihtimaldir.** Öğrenci en azından bu derslerde dilin dünyasında yaşamaya devam etmeli, bu süre içinde o dünyanın kavramları, cümleleri, ifade tarzları ile düşünmeli ve yine onlarla kendini ifade etmeye çalışmalıdır.

Öğrenci, bu öğretici ve öğrencilere karşı taşıdığı sorumluluğunun yanında kendi şahsına karşı da bir sorumluluk taşımaktadır. Bir yabancı dil öğrencisi, **kendi kendine karşı sorumluluğunu**, ancak, çalışmalarını sağlıklı bir düzene koyarak, kendine aylık ve yıllık çalışma programları yaparak, rahat çalışabileceği bir yer ve zaman ayarlayarak, öğrendiği yabancı dille bilgilerini günlük hayatta kullanabileceği imkânlar temin ederek, son olarak da, kendine dili öğrenebileceği bir şans tanıyıp, gerçekten ciddi bir çalışma içine girerek yerine getirebilir. Doğal olarak, bir yabancı dili öğrenmeye başlamadan önce onun **nasıl öğrenebileceğini** öğrenmek de, izlenmesi gereken yolu ve istikameti doğru belirlemekle eşdeğerde olduğundan, öncelikle halledilmesi gereken bir meseledir.

⁹⁸ Türkiye’de yüksek öğretim *okullaşma* oranı örgün öğretimde % 9.6’dır [bu rakam açık öğretimle beraber hesaplandığında % 15.3’tür]. Bu oranın diğer bazı ülkeler arasındaki dağılımı ise, şöyledir: ABD % 59.6, Güney Kore 37.7, Almanya % 31.8, Yunanistan % 27 ve Suriye 17.8. Ayrıntılı bilgiler için bkz: <http://www.yok.edu.tr /Istatistikler/onlisansvelisansogrencilerisayisi>. Yıl: 1999-2000.

9. Sonuç Yerine: Yabancı Dil Öğrenmenin Püf Noktaları

Şüphesiz dil öğrenimi zor ve aynı zamanda kolaylıkla sonuna ulaşılamayacak olan bir yoldur. Onun için bu konuda kendi kendimizi geliştirmemiz ancak büyük bir azim ve kararlılıkla gerçekleşebilir. Bu bağlamda, rahatlıkla gidilebilecek bir ülkenin dilini öğrenmenin en iyi yolunun orada yaşamak olduğunu unutmamak gerekmektedir. Ama eğer bir dili öğrenmemiz artık psiko-sosyal açıdan bir ihtiyaç hatta bir zorunluluk haline gelmişse, böyle bir imkanımız bulunmasa bile, aşağıdaki kuralları uygulayarak bir dili, vasat düzeyde de olsa, öğrenmemiz mümkündür.⁹⁹

1- Yanlış yapma korkusunu yenmek: Öğrendiğimiz dilde yapabileceğimiz kadar hata yapabiliriz; her zaman doğru konuşmak durumunda değiliz. Önemli olan hatalarımızdan bile öğrenmesini başarabilmektir. Yeter ki, “kullandığımız cümlelerin daha değişik bir söyleme biçim var mı acaba?” veya “bu cümleyi şöyle söylenirse nasıl olur?” gibi soruları sorabilelim. Öte yandan hata yapmaktan korkmanın hiçbir mantığı da yoktur. Zira herkes hata yapabilir. Eğer soru sorma yeteneğimizi geliştirebilirsek, hatalarımızı yabancı dili öğrenmede kendimiz için gerçek bir avantaj haline getirebiliriz. İnsanlar ne dediğimizi anlayabiliyorlarsa yanlış yapmamız en azından ilk başta önemli değildir. bu bağlamda yabancı bir ülkede yaşıyor olmamız, bizim için bir gramer testi değildir.

2- Anlamadıklarımızı sormaktan çekinmemek: Başkaları konuşurken, her kelimeyi yakalamak zorunda değiliz. Ana fikri anlamak genellikle yeterlidir. Fakat anlamadığımız noktanın önemli olduğunu düşünüyorsak, onu uygun bir biçimde mutlaka sormasını bilmeliyiz. Sorular konuşmaya başlamamıza yardımcı olduğu gibi konuşmayı sürdürmemize de yardımcı olacaklardır.

3- Öğrendiğimiz dili ilgi alanlarımızın içine almak: İnsanlar kendilerine ilginç gelen şeyler hakkında konuşmayı severler. Bizim ilgi alanlarımız nelerdir? Bu konular hakkında bulabildiğimiz kadar kelime öğrenmeye çalışmamız gerekir. Çevrenizdeki insanlara da nelerle ilgilendiklerini sormamız da iyi olur. aslına bakılırsa, bu büyüleyici bir yöntemdir ve daima yeni kelimeler öğrenmemize katkıda bulunur. Böylelikle başkalarını daha iyi anlamaya başladığımızı görürüz. İlgi

⁹⁹ Bkz. www.uluslararasıegitim.com.

alanları, bir bahçeye yağın bereketli yağmurlar gibidir. Dil becerilerimiz hakkında konuşmak, daha hızlı, daha güçlü ve daha iyi öğrenmemize zemin hazırlayacaktır.

4- Öğrenmek için konuşmaktan ve dinlemekten usanmamak. Her zaman hakkında konuşulacak bir şeyler vardır. Etrafımıza baktığımızda bize garip ya da farklı gelen bir şeyler varsa, hemen onlar hakkında konuşmaya başlayabiliriz. Bu arkadaşlığımızı geliştirmemize de yardımcı olacaktır. Burada önemli olan insanları dinlemek, ancak kelimelerin telaffuzunu ve dilin ritmini yakalamak için dinlemektir. Bir başka önemli nokta da bildiklerimizi mutlaka kullanmak zorunda olduğumuzdur. Zira biliyoruz ki, pek çok dilde kelimeler birbirinden türetilmiştir. Bu durumda kelimenin anlamını, konunun içindeki anlamından çıkarmaya çalışmak gerekir. Eğer bir ülkenin yerli vatandaşlarıyla konuşma imkanımız varsa, onlarla konuşurken, daima konuşmayı daha fazla sürdürmeye çalışmamız gereklidir. Karşımızdakinin söylediğini anlamadığımızda paniğe kapılmaya gerek yoktur. Ana fikri anlamaya çalışma ve konuşmayı sürdürme gereği vardır. Kimi zaman muhatabın anlamakta zorlandığımız cümleleri tekrarlamasını istemek ayıp değildir ve hiç de yadırganmaz. Şayet konuşma yeterince devam ettirilebilirse, konuşma süreci içerisinde konu daha anlaşılır hale gelecektir. Dili geliştirmek ve yeni kelimeler öğrenmek için iyi bir yöntem olan bu yol, bilinçli kullanıldığında çok yararlı olacaktır.

5- Kullanıma dikkat etmek: Kullanım en basit şekliyle dilin genellikle ve doğal olarak nasıl kullanıldığını ifade eder. Burada kullanım kelimesi, genellikle insanların nasıl konuştuklarını izlemek anlamında kullanılmaktadır. Bazen kullanım çok da eğlenceli bir hale dönüşebilir. İnsanların konuşma biçimleri, kelimeleri bizim söylediğimizden farklı telaffuz etmeleri bize garip gelebilir.

6- Yabancı Dil öğrenirken not almak: Yabancı dil öğrenen kişiler, daima yanlarında bir not defteri ve kalem bulundurmalıdırlar. Yeni bir kelime duyduklarında ya da okuduklarında hemen onu not etmelidirler. Daha sonra bu kelimeleri konuşmalarında kullanmaya çalışmalıdırlar. Yeni deyimler öğrenmelidirler. Çünkü, çoğu birer deyim dili olan yabancı dilleri çalışmanın en eğlenceli yanlarından birisi de deyimleri öğrenmektir. Bu deyimleri defterlerine kaydetmek, öğrendiklerini konuşmalarında uygulamaya çalışmak pratiklik açısından önemlidir.

7- Planlı ve Sistemli olarak okumak: Başka bir dili öğrenmenin en iyi üç yolu: Okumak, okumak ve okumaktır. Okuyarak yeni kelimeler öğrendiğimiz gibi hali hazırda bildiklerimizi de uygulamış oluruz. Sonraları bu kelimeleri kullanmak, duyduğumuzda anlamak daha da kolaylaşacaktır. Bu bağlamda denebilir ki: “Gazeteler, dergiler, tabelalar, reklamlar, otobüslerin üzerindeki şeritler ve daha ne bulursanız okuyun”.

8- Hayat gerçeğini görmek: Herkes en azından bir yabancı dil öğrenebilir. Çünkü, herkes çok daha küçük yaşta hiçbir dil bilmezken bir dili zaten öğrenmektedir. Öyleyse herkesin bir ikinci yabancı dil öğrenebileceğini gerçeğini asla unutmamak gerekir. Bize düşen bu noktada gerçekçi ve sabırlı olmaktır. Dil öğrenmenin zaman ve sabır istediğini akıldan çıkarmamaktır. Yılmak, umudunu yitirmek, usanmak değil!

9- Yabancı Kültüre karşı endişe ve paniğe kapılmamak: Yeni bir dil öğrenmek aynı zamanda yeni bir kültürü de öğrenmektir: **Kültürel kurallara karşı rahat olun.** Yeni bir dil öğrenirken o kültürün bize katı gelebilecek kural ve alışkanlıklarına karşı da duyarlı olmak lazımdır. Öğrenmek için konuşmak gerekir. Bir şeyi konuşmak, insanların mantalitelerini anlamaya çalışmak onların her şeylerini kabul etmeyi gerektirmez.

10- Sorumluluk almaktan kaçmamak: Her insan, kendi dil öğrenim sürecinden kendisi sorumludur. Yabancı dili öğrenirken, öğretmen, kursun ve kitabın elbette ki önemi vardır ancak "en iyi öğretmenin yine kendimiz" olduğu kuralını unutmamak daha önemlidir. İyi bir öğrenim süreci için amaçlarımızı tespit etmeli ve bizi amaçlarımıza ulaştıracak çalışmaları yapmalıyız.

11- Öğrenme şeklini organize etmek: Organize edilmiş şekilde öğrenmek, çalıştığımız şeyleri hatırlamamıza yardımcı olacaktır. Sözlük ve iyi kurs materyallerini sistemli biçimde kullanmak, uzun yolu kısaltır, gereksiz emek verme ve boş yere yorulmayı önler. Texas Üniversitesinde Phillips tarafından yapılan gözlemlerle araştırma sonuçlarına göre, zaman sabit tutulmak üzere insanlar; Okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini, söylediklerinin % 70'ini, yapıp söylediklerinin % 90'ını

hatırlamaktadırlar.¹⁰⁰ Öte yandan yapılan araştırmalarda beş duyunun öğrenmeye etkileri şöyle belirlenmiştir: Görme duyusu % 83, işitme duyusu % 11, koklama duyusu % 3.5, dokunma duyusu % 1.5, tatma duyusu % 1.¹⁰¹ Buna göre, bir yabancı dil öğrenme çalışması bunların hepsini kuşatmalı ve onlar arasında sağlıklı kombinezon oluşturmalıdır.

12- Öğrenmek için insanların yaş ve statülerinden sarf-ı nazar etmek.

Yabancı dil öğrenme işi sadece öğretim elemanlarına, dil uzmanlarına ve öğretmenlere endekslenecek bir iş değildir. Aksine faydalı olabilecek herkesten istifade etmesini bilmeyi gerektirir. Onun için kişi, kendi düzeyinde yabancı dil bilen her insandan öğrenebilecek bir şeyler olduğunu kabul etmelidir. Yabancı dil öğrenemeye çalıştığımız kişilerin bizimle aynı seviyede bulunmaları, hiçbir zaman onlardan bir şeyler öğrenemeyeceğiniz anlamına gelmez.

13- Öğrendiğimiz dilde düşünmek. Bulduğumuz ortamları, yaptığımız işleri, hayatı ve olayları ifade ederken kendi ana dilimizde kullandığımız mantığı değil, hedef dilin mantığıyla kurulacak cümlelerle dile getirmeye çalışmak o dilin mantalitesini kavramamıza ve onu pratik olarak kullanmamıza katkıda bulunacaktır. Otururken, yürürken, seyahat ederken ne yaptığımızı, nerede olduğumuzu, kendi kendimize hedef dilde tanımlaya çalışmakla, hiçbir şey söylemeden içimizden dil pratiği yapma imkanı elde ederiz.

14- Yabancı dil öğrenirken eğlenmek. Hayat tecrübeden ibarettir. İnsan çokça denediği şeyleri daha iyi kavrar ve onları daha pratik ya da otomatik biçimde yapar. Yabancı dil öğrenmek de bütünüyle buna benzemektedir.¹⁰² Bu bağlamda hedef dilde yeni öğrendiğimiz cümle ve deyimlerle değişik cümleler yapmak, sonra bunları günlük bir konuşma esnasında kullanmak ve kendi kendine her şeyi yerli yerince kullanıp kullanmadığına bakmak çok faydalıdır. Zamanla bu alışkanlık hatasız cümle kurmamızı ve rahatlıkla konuşmamızı sağlayacaktır. Bunun yanında yabancı dil öğrenilmesinde ve öğretiminde şarkıların öğrenilmesi şiirlerden daha faydalı olmaktadır. Yabancı dil eğitim metotlarıyla uğraşan bilim adamları dil öğretimi esnasında kullanılan metinler üzerinde akılda kalıcı belirgin anahtar

¹⁰⁰ Bkz. Büyükkaragöz-Çivi, *Genel Öğretim Metotları*, s. 57.

¹⁰¹ Bkz. Büyükkaragöz-Çivi, *age*, s. 63.

¹⁰² Bkz. www.dilokulu.com/makale/makale.asp?m=2 Makalenin yazarı belirtilmemiştir.

kelimeleri tespit etmişlerdir. Bu anahtar kelimeler incelendiğinde çocuk şiirlerine, şarkılarına, ninnilerine kaynak teşkil eden kelimeler olduğu görülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA

- A. Dilaçar, *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara 1968.
- Ahmet Kocaman, “Uygulamalı Dilbilim Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi”, *Genel Dilbilim Dergisi*, ADÇ. Ankara 1978.
- Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1989.
- Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, Çağdaş Yay. İst. 1986.
- Alev Bulut, “Metin Türü ve Çeviri”, *Çeviribilim ve Uygulamaları*, H.Ü. Edebiyat Fak. Mütercimlik-Tercümanlık Bölümü Yay. Ankara 1993.
- Ayhan Sezer, “Çocuklar Kelimeleri Nasıl öğreniyorlar”, *İnsan ve Kainat*, yıl: 1991, sayı: 34.
- Ayhan Songar, “Ruh Hayatımız”, *Her Yaşta Ruh Sağlığı*, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı. İstanbul 1986.
- Ayhan Songar, *Dil ve Düşünce*, İst. 1986.
- Bedia Akarsu, *Wilhem Von Humboldt’da Dil ve Kültür Bağlantısı*, İstanbul 1995,
- Berry Farber, *Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri*, Çev. Cem Şen, 2. Baskı, İstanbul Ekim 1998.
- Burhanettin Ez-Zernûcî , *Talimul- Müteallim*, Terc. M. Vehbi Yavuz, Çağrı, İstanbul 1980.
- Savaş Büyükkaragöz-Cuma Çivi, *Genel Öğretim Metotları*, 7. baskı, Öz Eğitim, İstanbul 1997.
- D. Mehmet Doğan, *Dil, Kültür, Yabancılaşma*, Beyan Yay. İst. 1984.
- Demirezen, “Çeviride Kayıplar Sorunu”, *Çağdaş Çeviri Kuramları ve Uygulamaları Seminerinde Sunulan Bildiriler*, H.Ü. YDYO MTB, Ankara 1991.
- Deniz Bozer, “Edebi Çeviri”, Frankofoni, Beytepe: H.Ü. Yay. 1991.
- Dilek Doltaş, “Okuma, Anlama ve Yorumlama: Akşit Göktürk’e Göre Okuma Edimi”, *Metis Çeviri*, yıl: 1990 Kış, sayı: 10.
- Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDKY, Ankara 1998;
- E. Benveniste, *Genel Dilbilim Sorunları*, çev. E. Öztokat, İstanbul 1995

- E.B.Condillac, *İnsan Bilgilerinin Kaynağı Üzerinde Deneme*, Çev. Miraç Katırcıoğlu, Meb Yay. İstanbul 1992.
- Ebu Muhammed Abdullah Cemaluddin İbn Hişam El-Ensarî, *Şerhu Katri'n-Nedâ Ve Bellu's-Sadâ*, 11. Baskı, El-Mektebetu't-Ticariyyetu'l-Kübrâ, Mısır 1383/1963.
- Edward Sapir, "Dil ve Toplum" (çev. Ö. Demircan) *XX. Yüzyıl Dilbilimi*, Ankara 1983, s.49-51.
- Edward Sapir, "Dil ve Yazın" (çev. Ö. Demircan) *XX. Yüzyıl Dilbilimi*, Ankara 1983, s. 55-56.
- Edward Sapir, "Dil" (çev. Ömer Demircan) *XX. Yüzyıl Dilbilimi*, Ankara 1983, s. 46-48.
- Ernst von Aster, *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, İm Yay. İstanbul 1999.
- Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, genişletilmiş 2. basım, Ark Yayınevi, Ankara 1995.
- Fatma Erkman Akerson, *Anlam-Çeviri-Karşılaştırma*, ABC Kitabevi, İstanbul 1991.
- Ferdinand de Saussure, *Genel Dilbilim Derleri I, II*, (çev. Berke Vardar), TDKY. Ankara 76.
- Fethi İdiman, *Gündem*, 26 Mart 2000, Ankara, 2000.
- Foucault, *Kelimeler ve Şeyler*, çev. M Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara 1994.
- Gülsün Sağlamer, *Gündem*, 26 Mart 2000, Ankara, 2000.
- Hasan Eren Ve Diğerleri, *Türkçe Sözlük*, TDK yayınları, Ankara 1988.
- Hikmet Sebüktekin, "Yabancı Dil Öğretimi ve Dilbilim", *B.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, yıl: 1982, sayı: 17-19.
- Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul 1935.
- Hulusi Kılıç, "Arapça'nın Din Bilimleri Araştırmalarındaki Rolü", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, 27-30 Haziran 1989, Samsun.
- Işın Bengi, "Üniversite Düzeyinde Çeviri Eğitimi Üzerine Gözlemler ve Yazılı Çeviri Dalında Bir Yüksek Lisans Programı Önerisi", *Metis Çeviri*, yıl: 1991, sayı: 19.
- İsa Kayaalp, *İletişim ve Dil*, TDV Yay. Ankara 1998.
- İsmail Boztaş, "Çevirinin Dil Öğretimi ve Dil Öğretim Programlarındaki Yeri: Dünü, Bugünü, Yarını", *Çağdaş Çeviri Kuramları ve Uygulamaları Semineri'nde Sunulan Bildiriler*, Beytepe: H.Ü. YDYO MTB. Ankara 1992.

- John C. Condon, *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, çev. Murat Çiftkaya, İnsan Yay., İstanbul 1995.
- Joseph A. De Vita, “Communicology” “Sözsüz İletişim” (çev. Huriye Kuruoğlu), *Düşünceler*, Ege Ü. İletişim Fak. Dergisi, yıl 2, sayı 2, s. 109-121.
- M. Sa’di Çögenli, *Arapça Fiil Çekimleri Ve Sarf Bilgileri*, Bakanlar Matbaacılık, Erzurum 1999; Mehmet Maksudoğlu, *Arapça Dilbilgisi*, İFAV, İstanbul 1991.
- Mehmet Demirezen, “Dilbilimin Dil Öğretmeni Yetiştirmedeki Yeri”, *I. Dilbilim Sempozyumu, Dilbilimin Dünü, Bugünü, Yarını*, Ankara 1987.
- Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, İstanbul, 1992.
- Mermi Uygur, “Dildeki Felsefe”, *Dil Yazıları I.*, 2. b. Ankara 1988, s. 30-43.
- Mermi Uygur, *Dilin Gücü*, İstanbul 1962.
- Muhammed El-Entâkî, *el-Minhac Fî Kavâidi ve'l-İ'râb*, Tebliğ, İstanbul 1985.
- Mümtaz Turhan, *Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hal Çareleri*, İstanbul 1964.
- Nasıruddîn el-Esed, *Mesâdiru 'ş-Şi'ri'l-Câhilî*, Mısır, 1956.
- Nasuhi Ünal Karaaslan, *Yaşayan Arapça / Modern Arapça'nın Sözlüğü*, 2. Baskı, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Yay. Erzurum 1995
- Necati Öner, “Dille İlgili Bazı Sorunlarımız” *Türk Dili Dergisi*, 2. Cilt, 423. Sayı (Mart 1987).
- Norbert Wiener, *Sibernetik ve Toplum*, İstanbul 1975.
- Osman Öztürk, *Arapça ve Diğer Lisanlar*, İstanbul 1990.
- Öge, *Adli Tıp*, İstanbul 1982.
- Ömer Asım Aksoy, *Dil Yanlıları*, TDK Yay. Ankara 1980.
- Ömer Demircan, *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil*, İstanbul 1988.
- Ömer Faruk Şahin, “İki İnsan Olmak İster misiniz?”, *Sızıntı*, yıl: 1991, sayı: 155.
- Özcan Başkan, *Bildirişim: İnsan Dili ve Ötesi*, Altın Kitaplar Yay. İstanbul 1988.
- Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler*, USEM, Ankara 1987.
- Peter Burke, *Bilginin Toplumsal Tarihi*, çev. Mete Tunçay, TVY Yay. İstanbul 2001.
- Richard Showstack, “Yabancı Dil Öğrenen Erişkinler İçin On Kural”, çev. Adil Özdemir; s. 349-356. (English Teaching FORUM'un cilt 17, sayı 3. s. 6-8'den yapışan çevirisi).
- S. Akdeniz, “Öğrenciye Yabancı Dil Eziyeti”, *İnsan ve Kainat*, sayı: 98.

- Sami Ali Dilemre, *Genel Dil Bilgisi/İkinci Kitap*, Ankara 1942.
- Savaş Büyükkaragöz-Cuma Çivi, *Genel Eğitim Metotları*, Genişletilmiş 7. Baskı, Öz Eğitim Yay. İstanbul 1997, s. 23.
- Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 1995
- T. S. Eliot, “*Kültür Üzerine Düşünceler*” (çev. S. Kantarcıoğlu), Ankara 1981.
- Tahsin Banguoğlu, *Dil Bahisleri*, Kubbealtı Neşriyat, İst. 1987.
- Tahsin Banguoğlu, *Türk Grameri*, Ankara 1959.
- Valeri R. Bikçentayev, “Çok Erken Yaşlarda Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi”,
üniversite-toplum.org/ *Üniversite Ve Toplum Dergisi*, Eylül 2001, Cilt 1, Sayı
2, *r10
- Vardar, Berke ve diğerleri, *Dilbilim ve Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1980.
- Vecihe Hatiboğlu, “*Kelime Grupları ve Kuralları*” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
Belleten 1963, 2. bs. Ankara 1988, s. 203-244.
- Y. Erman, “Hızlı Okuma”, *Ultra Dergisi*, yıl: 1993, sayı: 17.
- Yahya Yavuz, “*Türk Eğitim Tarihinde Öğretimde Ezbercilik ve Kaynakları*” XI.
Türk Tarih Kongresi (Ankara 5-9 Eylül 1990), Kongreye Sunulan Bildiriler,
VI. Cilt, s, 2257-2275.
- Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, TÖV Yay. İzmir 1994.
- Yusuf Uralgiray *Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli Ve Araştırmalı Arapça İlk Ve
İleri Dilbilgisi*, Riyad 1406/1986.